

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sergej Smolič

Analiza političnega sistema
in civilno-vojaških odnosov na Tajvanu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sergej Smolič

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

Somentorica: doc. dr. Maja Garb

Analiza političnega sistema
in civilno-vojaških odnosov na Tajvanu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Analiza političnega sistema in civilno-vojaških odnosov na Tajvanu

Civilno-vojaški odnosi so pomembna tematika v preučevanju vojaških institucij v sodobnih družbah, in ker je vojska del širše družbe, se ti odnosi lahko zelo prepletajo in odražajo splošno stanje nekega družbenega in političnega sistema ter vplivajo na politično, ekonomsko in socialno ureditev države. Dober primer take ureditve je Tajvan, saj je na eni strani socialno in gospodarsko zelo razvita demokratična družba, na drugi strani pa je vojska še pred dobrim desetletjem imela v svojih rokah upravljanje in vodenje države oz. je vanj zelo posegala. Čeprav gre za večstrankarski politični sistem, je največja in najvplivnejša ena sama politična stranka, in sicer Kuomintang, katere vpliv pa v zadnjem desetletju čedalje bolj upada. V obdobju 1949–1990 so bile vojska, politika in civilna družba močno prepletene, zadnjih dvajset let, v obdobju konsolidacije demokracije, pa meje med njimi postajajo čedalje bolj izrazite in jasne. Izreden napredek je bil dosežen pri ločevanju vojske in civilne oblasti ter pri upadu moči vojske kot institucije in njenega vpliva na vsakdanje življenje Tajvancev, v politični sferi in na gospodarskem področju. Glede na dogajanje v zadnjih letih je položaj vojske tak kot v drugih demokratičnih državah, vsaj zakonsko, če ne tudi v očeh ljudi (legitimnost).

KLJUČNE BESEDE: civilno-vojaški odnosi, Republika Kitajska, Kuomintang, Tajvan

The Analysis of the Political System and the Civil-military Relations in Taiwan

Civil-military relations are an important topic in studying the military institutions in modern societies, and since the army is part of a broader society, these relations intertwine and reflect a general situation of the social and political system, while also affecting the political, economic and social organisation of the State. Taiwan is a good example thereof, because on the one hand it is a socially and economically well-developed democratic society, but on the other hand the army participated in the leadership and management of the State or heavily interfered with it just a decade ago. Even though this is a multiparty political system, only one political party is the largest and the most influential, Kuomintang, of which influence has been steadily declining for the last ten years. Between 1949 and 1990, the military, the politics, and the civil society were heavily intertwined; however, in the last twenty years, during democracy consolidation, the boundaries between them have become increasingly more distinct and clear. Great progress has been made in separating the army and the civil authority and in reducing the army's power as an institution as well as its impact on the everyday life of the Taiwanese, in the political sphere and in the field of economy. Relating to the events in the past years, the military holds the position equivalent to that in the other democratic countries, at least according to the law if not also in the eyes of the people (legitimacy).

KEYWORDS: civil-military relations, Republic of China, Kuomintang, Taiwan

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	6
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	8
2.1 Predmet analize.....	8
2.2 Cilji analize.....	8
2.3 Uporabljene metode.....	8
2.4 Hipoteze.....	9
3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	10
3.1 Civilno-vojaški odnosi.....	10
3.2 Konsolidacija demokracije	13
4 ORIS POLITIČNIH RAZMER IN CIVILNE DRUŽBE NA TAJVANU.....	15
4.1 Splošne značilnosti Tajvana	15
4.2 Nastop kitajske celinske vlade in nova administracija	18
4.3 Vojaška vladavina in nadvlada Kuomintanga	19
4.4 Politični sistem Republike Kitajske na Tajvanu.....	20
4.5 Državni nadzor nad družbo v času vojaške diktature	21
4.6 Odnosi med Tajvanci in celinskimi Kitajci	26
4.7 Boj in preboj opozicije	29
4.8 Chiang Ching-kuo in demokracija.....	32
4.9 Sprememba režima in ustave Tajvana	32
4.10 Pomembni mejniki v demokratični tranziciji Tajvana med 1987 in 1995	35
4.11 Volilni sistem.....	38
4.11.1 Predsedniške volitve	40
4.12 Civilna družba	41
4.13 Tajvan in tretji val	43
4.14 Oblikovanje institucij na Tajvanu v obdobju 1949–1994	44
4.15 Tajvanski nacionalizem	46
4.15.1 Hibridna nacionalna identiteta.....	47
5 NACIONALNA VARNOST, OBRAMBNA POLITIKA IN VOJSKA.....	48
5.1 Strateški koncept in vloga vojske	48
5.2 Vladavina Chiang Kai-shka in Chiang Ching-kua	50
5.3 Civilni nadzor nad vojsko ter ločitev KMT in vojske	52

5.4 Nacionalna varnost, obrambna politika in vojska	56
5.5 Proces oblikovanja nacionalne varnostne politike.....	64
5.6 Pravna ureditev oblikovanja obrambne politike in nacionalnega obrambnega sistema	66
5.7 Opredelitev vloge vojske in njena struktura danes.....	68
6 ZNAČILNOSTI CIVILNO-VOJAŠKIH RAZMERIJ NA TAJVANU (ANALIZA)	70
7 SKLEPNE UGOTOVITVE.....	75
8 LITERATURA	78

1 UVOD

Zgodovino Kitajske je pomembno zaznamovalo leto 1949, saj po zmagi kitajskih komunistov nad nacionalisti predstavlja ustanovitev Tajvana oz. Republike Kitajske. Odločil sem se prikazati civilno-vojaška razmerja na Tajvanu, ki se je iz avtoritarne policijske države razvil v večstrankarsko demokratično državo z neposredno izvoljenim predsednikom. Med tem razvojem so civilno-vojaški odnosi v tej državi izredno zanimivi, saj so bile prvih 40 let vojska, politika in civilna družba močno prepletene, zadnjih dvajset let, v obdobju konsolidacije demokracije, pa meje med njimi postajajo čedalje bolj izrazite in jasne.

Tajvanske gospodarsko-, politično- in družbenorazvojne strategije so predpostavljale pomembno vlogo vojske. Nekatere aktivnosti so bile neposredne, druge posredne. Vloga vojske je bila razširjena veliko bolj, kot je to značilno za običajno vlogo vojakov. Ker pa se je Tajvan soočal z resno vojaško in politično grožnjo, je bila vojska prisiljena opravljati številne nevojaške naloge; postala je »šola državljanstva«, zelo aktivna pri politični socializaciji mladine in civilnega prebivalstva. To je bilo za Tajvan v tistem času nepogrešljivo, a na koncu je vendarle prišlo do napredka pri umiku vojske iz politike.

V zadnjih 50 letih je ta majhna država gospodarsko in politično izredno napredovala. Kljub bombardiranju med drugo svetovno vojno ter nemirih in pritiskih zaradi nove vlade, ki je izgubila državljansko vojno na celinski Kitajski, je povojni Tajvan postal znan kot ena izmed azijskih gospodarskih zgodb o uspehu (BDP na prebivalca se je z borih 200 ameriških dolarjev po drugi svetovni vojni dvignil na 13.000 v letu 1999 in na 31.900 v letu 2008.)¹

Kljub temu pa se Tajvan sooča z nenehnimi grožnjami Kitajske, ki ima na tajvansko ozemlje namerjenih na stotine balističnih izstrelkov, saj je Tajvan zanjo še vedno sestavni del ozemlja Ljudske republike Kitajske. Poleg tega so tudi sami prebivalci deljenega mnenja, ali je njihov otok del Kitajske ali ne. Seveda so tu še zunanje-politični

¹ Vir: CIA, The World Factbook.

interesi, predvsem ZDA, ki ima zelo dobre odnose s Tajvanom, ki zanje predstavlja dobro protiutež v ameriških odnosih s Kitajsko.

Ker so civilno-vojaški odnosi pomembna tematika v preučevanju vojaških institucij v sodobnih družbah in vojska samo del širše družbe, se ti odnosi lahko zelo prepletajo in odražajo splošno stanje nekega družbenega in političnega sistema ter vplivajo na politično, ekonomsko in socialno ureditev same države. Tajvan je dober primer take ureditve, saj je na eni strani socialno in ekonomsko zelo razvita demokratična družba, na drugi strani pa vojska, ki je imela še pred desetletjem v rokah upravljanje in vodenje države oz. je vanj zelo posegala. Četudi gre za večstrankarski politični sistem, je največja in najpomembnejša oz. najvplivnejša ena sama stranka, in sicer komunistična stranka Kuomintang, katere vpliv pa v zadnjem desetletju čedalje bolj upada.

V svojem diplomskem delu bom torej predstavil civilno-vojaške odnose na primeru Tajvana. Najprej bom definiral, kaj so civilno-vojaški odnosi, predstavil vrste teh odnosov in pojasnil njihovo vlogo v demokratični državi. Sledi opis tajvanskih političnih struktur in tajvanske civilne družbe s splošno predstavitevijo Tajvana in prikaz njegove politične ureditve, ki se je začela z avtoritarnim režimom in končala z večstrankarsko demokratično ureditvijo. V nadaljevanju bom predstavil vojsko in njeno strukturo, nato pa opredelil značilnosti civilno-vojaških razmerij na Tajvanu s prikazom današnjih razmer.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet analize

Osrednji del diplomskega dela obsega zgodovino civilno-vojaških odnosov na Tajvanu, predvsem poseganje vojske v politiko in delovanje države in prepletanje z njima, pri čemer igra glavno vlogo politična stranka KMT. Preučil bom torej različne posege vojske v politiko, zakonodajo in družbo in prikazal, kako ti posegi vplivajo na oblikovanje in izvajanje nacionalne varnostne strategije in politike, obrambo države, zunanje in notranje odnose v državi ter ne nazadnje na temeljne človekove pravice in svoboščine. Pri tem je pomemben tudi čas konsolidacije demokracije, v katerem prihaja do vidnega ločevanja vojske in civilne vlade ter civilnega nadzora nad vojsko.

2.2 Cilji analize

Cilji mojega diplomskega dela so ugotoviti in na podlagi teorije analizirati vlogo tajvanske vojske in vojaškega vodstva v politiki Tajvana oz. Republike Kitajske. V izhodišču – leta 1949 – je bila namreč popolna nadvlada vojske, v zadnjih 25 letih se je njena vloga počasi zmanjševala, a je kljub demokratični ureditvi države še vedno izredno prisotna. Kjer politika oz. civilna družba popolnoma nadzoruje vojsko, ne moremo v celoti govoriti o civilno-vojaških odnosih.

2.3 Uporabljene metode

V svojem diplomskem delu bom uporabil različne metode analize podatkov in informacij. Najprej se bom lotil zbiranja primarnih (zakonodaja, ustava, drugi dokumenti) in sekundarnih virov (monografije, internet, znanstveni in strokovni članki), ki jih bom uporabil z metodo analize in interpretacije. Sledila bo zgodovinska analiza civilno-vojaških odnosov na Tajvanu ter uporaba opisne (deskriptivne) metode s pojasnjevanjem.

2.4 Hipoteze

Diplomska naloga se bo osredinila na preverjanje naslednjih hipotez:

1. Čeprav je vloga tajvanske vojske določena z zakonodajo, v očeh prebivalstva ni popolnoma legitimna, saj še vedno delno izhaja iz politične moči (včasih najmočnejše, v zadnjih 25 letih pa zmeraj manj priljubljene) politične stranke Kuomintang, je pa viden velik napredek pri ločevanju vojske in civilne družbe.
2. Države brez demokratične tradicije in mehanizmov civilnega nadzora nad oboroženimi silami se pogosto soočajo s poseganjem vojske v politično sfero. Politična in družbena ureditev Tajvana se je iz avtoritarnega režima spremenila v večstrankarsko demokracijo, pri čemer sta se vloga vojske in njeno poseganje v politiko zelo zmanjšala, vendar še ne do pričakovane stopnje, saj so v praksi na civilnih položajih še vedno nekateri posamezniki z vojaškim ozadjem.
3. Civilno-vojaški odnosi v času konsolidacije demokracije so precej drugačni kot v času pred demokratično ureditvijo, saj prihaja do vidnega ločevanja vojske in civilne vlade ter civilnega nadzora nad vojsko. Tajvan pri tem ni izjema, je pa poseben primer zaradi dolgoročne vpletenosti vojske v politično, gospodarsko in socialno strukturo družbe in države vse od njenega nastanka leta 1949.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Civilno-vojaški odnosi

Civilno-vojaški odnosi se osredinjajo na relativno porazdelitev moči med civilno oblastjo oz. vlado in oboroženimi silami. Države z nedavno zgodovino avtoritarne vladavine se soočajo s še posebej zahtevnimi izzivi, da postane vojaški aparat politično nevtralen in podvržen vrstam civilnega nadzora, ki je potreben in značilen za demokracijo.

Na splošno se civilno-vojaški odnosi nanašajo na interakcijo med oboroženimi silami oz. vojsko kot institucijo in družbo, v kateri se uresničujejo. Z izrazom odnosi razumemo pojavnosti od moči nadzora ene entitete nad drugo do medsebojnega vpliva med njima. Inherentna konfliktnost koncepta, ki predvideva diferenciacijo med vojsko in civilno družbo, ne izključuje harmonije med obema stranema (IMADE 1993, 507). Najpomembnejše je razmerje med najvišjimi izvršnimi in najvišjimi vojaškimi organi države, med politiko in vojaško stroko (politiki in generali), med katerimi je pogosto prisotna določena napetost, saj sta na državni ravni obrambna politika in vojaška strategija soodvisni in prepleteni. Politika odloča o bistvenih vprašanjih vojne in uporabi vojaške sile, vojski določa naloge in sredstva ter jo nadzira. Na drugi strani pa je dolžnost vojske, da organizira in izvaja svoje naloge z najmanjšimi človeškimi in materialnimi izgubami (Zorc 2005, 101).

Ključni element odnosa med vojsko in civilno oblastjo je civilni nadzor nad vojsko, ki naj bi zagotavljal njeno nepolitičnost. Princip civilnega nadzora nad vojsko sestavljata dva dela:

1. Cilje vladne politike postavljajo civilisti, vojska odloča le o sredstvih oz. je lahko izvajalec vladnih odločitev, ne more pa odločati.
2. Civilisti določajo mejo med cilji in sredstvi ter s tem med civilno in vojaško odgovornostjo (Kemp in Hudlin v Garb 1996, 12–13).

Številni avtorji so izdelali različne tipologije civilno-vojaških odnosov, ki se med seboj dopolnjujejo in ponujajo splošen pregled in razlago civilno-vojaških odnosov (Karabelias 1998, 11). Navedel bom nekaj najpomembnejših in najpogostejših tipov civilno-vojaških odnosov priznanih avtorjev in raziskovalcev na tem področju, in sicer:

Janowitz opredeli tri modele civilno-vojaških odnosov: 1. aristokratski model (prepletanje vojaške in politične elite), 2. demokratični model (civilna politična in vojaška elita sta strogo ločeni) in 3. totalitarni model (politični nadzor nad vojsko izvaja enopartijski politični sistem) (Garb 1996, 23).

Huntington opredeli pet idealnih in ekstremnih tipov civilno-vojaških odnosov glede na politično moč vojske (nizka/visoka), vojaški profesionalizem (nizek/visok) in ideologijo (protivojaška/vojaška):

1. Protivojaška ideologija, visoka politična moč vojske in nizek vojaški profesionalizem so značilnosti primitivnih družb, kjer je vojaški profesionalizem zavrt, ali razvitejših družb, kjer je nenadno ogrožanje povečalo politično moč vojske.
2. Protivojaška ideologija, nizka politična moč vojske in nizek vojaški profesionalizem se pojavljajo tam, kjer je ideologija družbe vsiljena do te mere, da se vojska ne more izogniti njenim vplivom.
3. Protivojaška ideologija, nizka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem se pojavljajo v družbah, ki so le malo vojaško ogrožene.
4. Provojaška ideologija, visoka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem se pojavljajo v družbah, ki so stalno ogrožene in kjer je ideologija skladna z vojaškimi vrednotami.
5. V družbah, ki niso zelo ogrožene in jim vlada konzervativna ali druga z vojaškimi vrednotami skladna ideologija, prevladujejo provojaška ideologija, nizka politična moč vojske in visok vojaški profesionalizem (Huntington 2003, 96–97).

Moskos povezuje tip civilno-vojaških odnosov z ogroženostjo neke družbe z vojno. Sodobne družbe so iz stanja pripravljenosti za vojno prešle v stanje zastraševanja in se

sedaj spreminjajo v brezvojne družbe. Vsi tipi družb odražajo verjetnost vojne v določeni družbi oz. nekem obdobju, vojna pa po Moskosovi oceni oblikuje odnose med oboroženimi silami in družbo. Svojo tezo o povezanosti civilno-vojaških odnosov s tipom družbe glede na verjetnost vojn Moskos dokazuje z naslednjimi kazalniki:

- finančna sredstva (glede na tip družbe se spreminjata količina denarja, namenjenega za vojsko, in način njegove porabe);
- notranja organizacija vojske (razlika med institucionalnim in poklicnim, v vlogah in pomenih posameznih zvrsti oboroženih sil);
- odnos vojske do novih vrednot (npr. ugovor vesti);
- vrste kadrov in načinov usposabljanja (premik od obvezniškega izpopolnjevanja k poklicnemu z obsežnim rezervnim kadrom ter državljanska služba kot alternativa vojski);
- spremenjena podoba vojaške profesije (od bojevnika k menedžerju in učitelju);
- spremenjena ocena vojske v očeh javnosti (Moskos pričakuje vedno manj podpore).

Bebler je analiziral civilno-vojaške odnose v sodobnih političnih sistemih in na osnovi svojih ugotovitev predstavil tipologizacijo teh sistemov. Pri tipologizaciji je uporabil enodimenzionalno diferenciacijo, ko je razvrstil sodobne politične sisteme na kontinuumu, kjer levo od sredine razvrščamo sisteme, v katerih prevladujejo civilisti (skrajnost predstavlja »civilokracija«), in na desno stran sisteme, v katerih prevladuje vojska (skrajnost imenujemo »militokracija«). Na sredini tega kontinuumu najdemo tri tipe ureditve: 1. enakovredno partnerstvo, kjer obstajata dve ločeni skupini civilnih in vojaških voditeljev, 2. kondominalni ali dvojni tip, v katerem soobstajata dve ločeni hierarhiji, vojaška in civilna, ki si med seboj delita odgovornost in moč, ter 3. spojeni sistem, kjer v civilni politični piramidi oblasti in vojaški hierarhiji nastopajo bolj ali manj isti uradniki. V realnosti so v številnih primerih civilne vlade le fasade, obstajajo pa tudi sistemi, kjer prevladuje civilna vlada, na čelu katere je simbolična vojaška figura. Avtor zavrača evropocentričen pogled na civilokracijo kot edini želeni in normalni sistem in se ne strinja z avtorji, ki pripoznavajo vse vojaško prevladujoče sisteme kot avtoritarne in militaristične (Garb 1996, 24).

Welch pa meni, da večina sodobnega političnega življenja poteka med vojaškim poseganjem v politiko in civilnim nadzorom nad vojsko. Njegov model civilno-vojaških odnosov predstavlja kontinuum, na katerega je mogoče razporediti vse svetovne sisteme civilno-vojaških odnosov oz. politično-vojaških odnosov: 1. vpliv vojske na politiko (civilni nadzor nad vojsko ali možnost veta vojske na politične odločitve), 2. udeležba vojske v politiki (mešana civilno-vojaška vlada) in 3. vojaški nadzor vlade (s podrejenimi partnerji ali brez njih) (Jelušič 1997, 89).

3.2 Konsolidacija demokracije

Konsolidacija odraža idejo, da strukture in procesi novega režima postajajo stabilni, se pravi, demokratični režim je konsolidiran, ko ga elite in množice sprejmejo kot enega in edinega in podpirajo njegove institucije (Bruneau in Tollefson 2006, 155–56). Pri tem igrajo osrednjo vlogo civilno-vojaški odnosi, kakor pravi tudi Przeworski: »Institucionalni okvir civilnega nadzora nad vojsko predstavlja nevralgično točko demokratične konsolidacije« (Przeworski 1991, 29). To pomeni, da je konsolidacija demokratičnega režima predvsem odvisna od (ne)uspešnosti na področju civilno-vojaških odnosov.

Po definiciji ne more priti do konsolidacije demokracije, dokler vojska ni popolnoma pod civilnim nadzorom in trdno podpira vzpostavljeni ustavni red. Ali kot pravi Felipe Agüero v *Themes and Perspectives*: »civilna nadvlada« daje demokratično izvoljenim vladam nesporno avtoriteto nad vsemi političnimi zadevami, vključno z določanjem ciljev ter nadzorovanjem organizacije in implementacije državne obrambe. V takem sistemu je vloga vojske omejena na državno obrambo in mednarodno varnost – s tem da vojska ne prevzema odgovornosti za notranjo varnost, vladne institucije (kot je npr. ministrstvo za obrambo) pa omogočajo civilistom nadzor nad vojsko (kot tudi obveščevalno službo).

Eden izmed razlogov za hiter napredek konsolidacije novih demokracij v vzhodni Evropi je bil ta, da so podedovale in obdržale tradicijo močnega civilnega nadzora nad vojsko iz prejšnjega režima, kar je bila ena izmed maloštevilnih dobrih zapuščin komunizma. Veliko južnoameriških in azijskih demokracij tretjega vala ni imelo te

sreče. Kot razlagata Agüero za primer Južne Amerike in Harold Crouch za primer Tajske in Filipinov, se je večina novih režimov morala spopasti z globoko ukoreninjenimi strukturami in tradicijami vojaške avtonomije in celo nekaznovanosti vojaških oseb. Enako se je zgodilo v Južni Koreji, ko je moral predsednik Kim Young Sam zelo okrepiti civilni nadzor in očistiti prevladujočo vojaško frakcijo v državi. Podobno kot nove demokracije postkomunistične Evrope so tudi tiste v Španiji, na Portugalskem in Tajvanu imele enake prednosti, ker vojska ni bila neposredno vpletena v avtoritarno vlado (čeprav je občutno večja vpletenost vojske v dolgoletno prevladujočo tajvansko politično stranko KMT nekoliko bolj zapletla tamkajšnjo demokratično konsolidacijo). Diamandouros pravi, da je med drugim pomembna še sama narava predhodne vojaške vladavine: kjer vojska kot hierarhična institucija, kot npr. v Grčiji, ni vodila režima in ni bila dolgo časa na oblasti, tam posledice za bodoče civilno-vojaške odnose niso resne. Kjer pa ima vojska kot institucija dolgoletno tradicijo političnih posegov in kjer je ohranila obsežne politične in ekonomske prednosti, se demokracije soočijo s posebno težkim in nevarnim izzivom. V takih razmerah, kot pravita Agüera in Crouch, je vzpostavitev civilne prevlade zapleten in po navadi dolgotrajen proces, ki zahteva mnogo dejavnikov za pospeševanje in podpiranje demokratične konsolidacije na splošno. Ti dejavniki so naslednji: sposobno in strokovno politično vodstvo, enotnost civilnih političnih sil (v strankah in drugih skupinah), civilni strokovnjaki na področju državne varnosti (tako znotraj kot zunaj vladnih institucij) in ne nazadnje tudi sreča (v obliki razkola v vojski in neuspešnega vojaškega upora). Uspešna reforma zahteva tudi dolgoročno politično vizijo, ki po navadi zajema postopno zmanjšanje števila oboroženih sil (in s tem njihove zmožnosti za prisvojitve politične moči) in hkrati povečanje zmogljivosti vojske za uspešno opravljanje svoje prve naloge, tj. obrambe države (ohranjanje določenega nivoja plač ter časti in ugleda vojske kot institucije) (Diamond 1997, xxviii–xxix).

4 ORIS POLITIČNIH RAZMER IN CIVILNE DRUŽBE NA TAJVANU

4.1 Splošne značilnosti Tajvana

Okoliščine, v katerih se nahaja Tajvan danes, so nekoliko nenavadne. V zadnjih 50 letih je ta majhna država gospodarsko in politično izredno napredovala. Kljub bombardiranju med drugo svetovno vojno ter nemirih in pritiskih zaradi nove vlade, ki je izgubila državljansko vojno na celinski Kitajski, je povojni Tajvan postal znan kot ena izmed azijskih gospodarskih zgodb o uspehu (BDP na prebivalca se je z borih 200 ameriških dolarjev po drugi svetovni vojni dvignil na 13.000 v letu 1999 in na 31.900 v letu 2008²). Znan pa je postal tudi zaradi tega, ker se je iz avtoritarne policijske države razvil v večstrankarsko demokratično državo z izvoljenim predsednikom.

Kljub temu pa se Tajvan sooča z nenehnimi grožnjami Kitajske, ki ima na tajvansko ozemlje namerjenih na stotine balističnih izstrelkov. Poleg tega so tudi sami prebivalci deljenega mnenja, ali je njihov otok del Kitajske ali ne.

Tajvanska vlada, uradno znana kot Republika Kitajska oz. RK, ne upravlja samo z glavnim otokom Tajvanom, ampak tudi s skupino otokov Penghu v Tajvanski ožini, z nekaj majhnimi otoki v morjih v bližini Tajvana, z otoki Jinmen in Matsu blizu kitajske obale in otokom Tungša v Južnokitajskem morju. Vlada ima za svoje uradno glavno mesto Nanjing in zanika, da ta vloga pripada Tajpeju, sedanjemu glavnemu mestu dežele. Ljudska republika Kitajska ne priznava tajvanske vlade in zanjo je ta otok njena odpadniška provinca (po komunističnih načelih mora biti država urejena centralistično). Sicer pa upravna razdelitev Tajvana obsega 18 okrajev, pet občin in dve posebni občini.

Politična ureditev Tajvana ima obliko večstrankarske demokracije s petimi vejami oblasti, imenovanimi *yuan*, in sicer izvršilno, zakonodajno, sodno, preiskovalno in nadzorno. Izvršilna veja oblasti vključuje predsednika in podpredsednika države, predsednika (premiera) in podpredsednika vlade ter izvršilni yuan oz. vlado. Hkrati z neposrednimi predsedniškimi volitvami potekajo tudi podpredsedniške, mandat pa traja

² Vir: CIA, The World Factbook.

štiri leta z možnostjo ponovne izvolitve. Nazadnje so bile volitve 22. marca 2008, izvoljena pa sta bila Ma Yingjeou za predsednika in Vincent Siew za podpredsednika države. Predsednika vlade oz. premiera imenuje predsednik države, podpredsednika vlade in ministre pa predsednik na podlagi predlogov in priporočil premiera. Zakonodajno vejo oblasti predstavlja enodomni parlament oz. zakonodajni yuan s 113 člani, od katerih je 73 članov parlamenta voljenih neposredno, 34 po načelu proporcionalnosti, 6 članov pa je izvoljenih predstavnikov tajvanskih aboriginov. Njihov mandat traja štiri leta. Sodno vejo oblasti predstavlja 15 sodnikov, ki jih imenuje predsednik države s soglasjem zakonodajnega yuana. Sodna veja oblasti zajema še Komisijo za disciplinske sankcije za funkcionarje, tri višja upravna sodišča in eno vrhovno upravno sodišče ter tristopenjski sodni sistem: okrožna sodišča, višja sodišča in vrhovno sodišče.

Preiskovalni yuan je odgovoren za sistem javnih uslužbencev, sestavljajo ga predsednik, podpredsednik in 19 članov s šestletnim mandatom, ki jih imenuje predsednik države in potrdi zakonodajni yuan. Konec leta 2007 je bilo 336,843 javnih uslužbencev, od katerih jih je 86,8 % imelo višješolsko ali univerzitetno izobrazbo. Nadzorni yuan šteje 29 članov (vključno s predsednikom in podpredsednikom), ki jih za šestletni mandat imenuje predsednik države in potrdi zakonodajni yuan. Pristojen je za obtožbe vseh javnih uradnikov (razen za predsednika in podpredsednika države), cenzuro in revizijo (preiskovanje in predlogi popravni ukrepov v zvezi z delovanjem izvršilnega yuana in njegovih podrejenih agencij, nadzor proračuna vseh vladnih organizacij itd.).

Tajvanska ožina, ki je široka med 160 in 240 km, loči Tajvan od kitajske province Fujian. Tajvanski otok je dolg 384 km in širok 136 km, njegova površina meri 35.981 km² in po obliki je podoben listu tobaka (glej Sliko 4.1). Večino otoka prekrivajo gore in gozdovi, tako da je kmetijskih površin le ena tretjina. Najvišja gora je Žadova gora, ki je visoka 3952 m, drugi najvišji vrhovi so visoki več kot 3000 m in zasneženi tudi pozimi, kljub tajvanskemu subtropskemu monsunkemu podnebjju. Pogost pojav so potresi in tajfuni. Tajvan ima 23 milijonov prebivalcev, od katerih je 84 % Tajvancev, 14 % celinskih Kitajcev in 2 % domorodcev.

Največ prebivalcev je pripadnikov religije, ki je mešanica budizma in taoizma, pripadnikov krščanske vere je okoli milijon, islama pa okoli 50.000. Kot na Kitajskem je tudi na Tajvanu uradni jezik mandarinska kitajščina, čeprav so pogosti jeziki za vsakdanje sporazumevanje tudi drugi kitajski dialekti in domorodni jeziki. Prvotni prebivalci otoka so tajvanski aborigini, izmed katerih jih največ (85 %) pripada plemenom Ami, Paiwan in Atayal. Prevladujoča religija je mešanica budizma in taoizma (93 %), kristjanov je 4,5 %, pripadnikov drugih religij pa okoli 2 %.

Slika 4.1: Geografski položaj Tajvana³

³ Vir: Government Information Office.

Zaradi hitrega povojnega gospodarskega razvoja je Tajvan znan tudi kot eden izmed t. i. azijskih tigrov. Znan kot dober proizvajalec tekstila je Tajvan razvil močne kapitalske in tehnološko intenzivne proizvodne sektorje, ki izvažajo petrokemične proizvode in elektroniko, predvsem računalniško opremo. Največji gospodarski sektor pa je postala storitvena industrija, vključno s financami, zavarovalništvom in nepremičninami. Včasih se je s kmetijstvom ukvarjalo več kot 90 % prebivalcev, danes le še 8 %. Glavni kulturni otoški pridelki so riž, zelenjava, sadje in čaj. Zelo razvita je tudi tajvanska ribiška industrija, ki šteje več kot 27.000 plovil in nalovi več kot milijon metričnih ton rib letno. Več kot četrtno izvoza gre v ZDA, nadaljnjih 20 % pa na Kitajsko in v Hong Kong. Med uvoznici je najpomembnejša Japonska, predvsem agrikulturnih proizvodov ter industrijskih surovin in sekundarno proizvedenih produktov, sledijo ji ZDA.

4.2 Nastop kitajske celinske vlade in nova administracija

Večina Tajvancev je z veseljem sprejela ponovno vzpostavitev kitajske vladavine po japonski okupaciji leta 1945. Tajvanci so tudi pričakovali, da bo Chiang Kai-shek priključil Tajvan h Kitajski kot eno izmed njenih provinc, vendar je na njihovo razočaranje vzpostavil vojaško vlado. Prvi generalni guverner tajvanske provincialne administracije in hkrati tudi poveljnik tajvanskih vojaških sil je bil Chen Yi. Njegova administracija je bila znana po razširjeni korupciji in nepotizmu, poleg tega so bili samo trije od triindvajsetih županov in okrožnih sodnikov Tajvanci, od 21 najpomembnejših uradnikov v prvi provincialni vladi pa je bil samo en Tajvanec. Tudi večina policistov je bila celinskih Kitajcev in na splošno je policija veljala za nesposobno in korumpirano. Chen Yiju tudi ni uspelo revitalizirati gospodarstva in ponuditi boljše priložnosti tajvanskim zasebnim podjetjem, nad večino otoških proizvodov pa je vzpostavil državni monopol. Skratka, socialne in gospodarske razmere so bile za Tajvance slabše, kot so bile v času japonske okupacije pred tem (Roy 2003, 62–64).

Chen Yi je aprila 1946 izpeljal volitve, po katerih se je povečala tajvanska politična zastopanost, tako da je bilo na položajih na ravni lokalne skupnosti kar trikrat več Tajvancev kot v času japonske okupacije. Chen Yi je v prvih mesecih vladanja dovolil tudi veliko večjo svobodo tajvanskega tiska, kar pa je imelo negativne posledice za

vlado Kuomintanga zaradi pogostega poročanja o vladni korupciji in slabem gospodarjenju. Odnosi med kitajsko celinsko vlado na Tajvanu in Tajvanci so se po incidentu 28. februarja 1947 le še poslabšali. Prišlo je do demonstracij in uporov po otoku, čemur pa 11.000 kitajskih vojakov in policistov ni bilo kos⁴. Chen Yijeva administracija je nadzirala le še peščico vladnih stavb, zato mu ni preostalo drugega, kot da začne pogajanja z na hitro ustanovljenim neuradnim Komitejem za poravnavo, katerega člani so bili tajvanski člani tajpejskega mestnega sveta, tajvanske provincialne skupščine in drugih vladnih organizacij. Komite je v dokumentu, imenovanem *32 zahtev*, zahteval politične reforme, ki bi povečale obseg samouprave. Kljub temu da so se boji med silami KMT in KKP (Kitajska komunistična partija) nadaljevali, je Chiang poslal na Tajvan okrepitve, ki so do 13. marca 1947 vzpostavile ponovno vladavino celinske Kitajske. Chen Yi je z mesta generalnega guvernerja odstopil konec marca 1947, kasneje, leta 1949, so ga zaprli in junija 1950 ustrelili. Do takrat se je Chiang skupaj s centralno vlado Republike Kitajske za stalno naselil na Tajvanu, usmrtitev Chen Yija pa je izkoristil za svoje politične cilje in za pridobitev tajvanske javnosti na svojo stran (Roy 2003, 68–74).

4.3 Vojaška vladavina in nadvlada Kuomintanga

Po odločbi režima KMT na Tajvanu z dne 27. oktobra 1948 se je popolnoma ustavil transfer hrane in drugih proizvodov s Tajvana na Kitajsko. Še več, na Tajvan so skušali pripeljati kar celotno državno zakladnico (zlato, srebro in devizne rezerve) in veliko zbirko kitajske umetnosti⁵, da to ne bi prišlo v roke komunistične partije. Med KMT in vlado skorajda ni bilo razlik, saj je bila večina najvišjih uradnikov Republike Kitajske članov KMT. Politična stranka KMT je, da bi ostala na oblasti, preprečevala Tajvancem dostop do državnih vladnih parlamentarnih institucij, ohranjala svoj vpliv na lokalni ravni in z močno vojaško silo nevtralizirala kakršne koli nemire in upore. Vendarle pa se je zavedala, da mora na dolgi rok pridobiti podporo vsaj 4/5 Tajvancev, če hoče ostati na oblasti.

⁴ Zaradi kitajske državljanske vojne je od skupno 48.000 kitajskih vojakov, stacioniranih na Tajvanu od leta 1945, do leta 1947 ostalo le še 11.000 vojakov in policistov.

⁵ Danes je to največji muzej kitajske umetnosti, imenovan *Taiwan's National Palace Museum*.

Naslednik Chen Yija na mestu generalnega guvernerja Wei Taoming je to skušal doseči tako, da je povečal število tajvanskih komisarjev – odslej je bilo 7 od 15 komisarjev Tajvancev –, restrukturiral je urade za trgovino in monopol (Trade and Monopoly Bureaus) in s tem pospešil razmah zasebnih podjetij ter tudi Tajvancem omogočil zasedanje visokih položajev v državnih podjetjih. Oznanil je prekinitev vojaške vlade, ukinil gonjo za uporniki na podeželju in zmanjšal omejitve tiska. Vojska in policija sta temu nasprotovali zaradi vedno hujše kitajske državljanske vojne, zato sta nadaljevali z nadziranjem in aretacijo Tajvancev, ki so se zavzemali za neodvisnost Tajvana, za intervencijo ZN ali pa so podpirali komuniste. 29. decembra 1948 je Weia zamenjal general Chen Chang in leta 1949 so sledile številne policijske preiskave, aretacije in usmrtnitve. Njegova vlada je tudi poostrila nadzor nad tajvanskimi pristanišči, začela preiskovati družinske registre prebivalcev in 20. maja 1949 je na podlagi prepričanja, da bodo kitajske komunistične sile kmalu napadle Tajvan, razglasila izredno stanje, ki je trajalo nadaljnjih 38 let (Roy 2003, 76–78).

4.4 Politični sistem Republike Kitajske na Tajvanu

Glavno mesto RK se je uradno preselilo v Tajpej 7. decembra 1949. Osrednja oseba v novem tajvanskem političnem sistemu je bil Chiang Kai-shek (kot je bil Mao Zedong na celinski Kitajski, a v veliko manjši meri). Ustava Republike Kitajske je bila sprejeta leta 1947, v državnem zboru pa so marca 1948 izvolili Chianga za predsednika, Li Tsungjena pa za podpredsednika (bil je bivši general, ki pa ni bil Chiangov protežiranec). Ko je bil Chiangov poraz zaradi komunistov dokončen, se je 21. januarja 1949 umaknil z mesta predsednika RK, še vedno pa je ostal vodja politične stranke KMT, vrhovni poveljnik oboroženih sil, še naprej je vodil mednarodno diplomacijo brez Lija in vsem njemu zvestim vojakom ukazal umik na Tajvan. Vsi ti politični manevri pa Liju niso bili niti malo všeč in tako je Chianga posvaril, da brez izvolitve v državni zbor nima nobene pravne podlage, da še kdaj znova postane predsednik Kitajske. Marca 1950 je Chiang ponovno prevzel mesto predsednika (s pravno podlago ali brez nje) in odstranil skoraj 100 civilnih in vojaških vodij; med njimi je dal usmrtiti tudi namestnika ministra za obrambo.

Chiang je v RK zasedal tri najmočnejše položaje: bil je predsednik RK, poveljnik OS RK in predsednik vladajoče stranke. Med celinskimi Kitajci na Tajvanu je užival tudi velik prestiž in bil je dober prijatelj Sun Yatsena, junaka severnega pohoda, ki je združil Kitajsko leta 1928, in vodje celinske Kitajske. Stranka je Chiangov prestiž še povečala s kultom osebnosti (več metrov visoki kipi, obsežne medijske reportaže, članki itd). Da bi ponovno oživil ameriško pomoč Tajvanu, je na mesto poveljnika OS imenoval generala Sun Lijena, ki je bil diplomiranec Vojaškega inštituta v Virginiji (ZDA). Vendar pa je Sun zaradi svojega ugleda, inteligence in integritete kmalu postal potencialni Chiangov nasprotnik. V nasprotju z njim je Sun hotel v OS rekrutirati mlade tajvanske može in predlagal liberalizacijo KMT. Leta 1955 je eden izmed njegovih podrejenih priznal, da je komunistični agent, in Sun je bil prisiljen odstopiti ter preživeti naslednjih 33 let v hišnem priporu.

Ustava RK določa predsedniku največ dva mandata po 6 let. Da bi Chiang lahko ostal na oblasti še po izteku svojega drugega predsedniškega mandata leta 1960, je Osrednji komite KMT predlagal državnemu zboru, da bi Chianga oprostili tega ustavnega pravila. Državni zbor je ta predlog sprejel in Chiang je imel prosto pot, da ostane na mestu predsednika Republike Kitajske doživljenjsko (Roy 2003, 82–88).

4.5 Državni nadzor nad družbo v času vojaške diktature

KMT je načeloma podpirala popolnoma demokratičen sistem na Tajvanu, vendar je to moralo počakati, dokler ne mine komunistična grožnja, saj bi lahko komunisti proces liberalizacije izkoristili sebi v prid. Svobodo so tako zamenjali za varnost. Tak argument lahko pogosto slišimo v vseh avtoritarnih sistemih (komunističnih in nekomunističnih) od konca obdobja zahodnjaškega imperializma in kolonializma do danes.

V času avtokratskega režima je bila tajvanska vojska odgovorna za aretacije in kaznovanje posameznih civilistov, ki so na kakršen koli način ogrožali varnost in javni red RK. Tako je civiliste aretirala vojska in sodili so jim kar na vojaškem sodišču. Po eni izmed ocen naj bi v obdobju vojaške vladavine na vojaškem sodišču sodili več kot 10.000 civilistom. Zakoni, ki se nanašajo na notranjo varnost, so bili napisani v glavnem

proti komunistom, zagovornikom nasilnega odpora in kritikom družine Chiang ali ključnih doktrin KMT, kakršne so bile npr. status Tajvana kot kitajske province ali zaveza za ponovno zavzetje celinske Kitajske. V praksi se je izkazalo, da je režim presegal te zakone; o tem pričajo številni pripori civilistov brez sojenja in za nedoločen čas že v primeru, če se je govorilo o legalizaciji opozicijskih strank ali o večji dostopnosti visokih političnih položajev Tajvancem. Kot primer naj navedem leto 1963, ko je policija v roku dveh mesecev aretirala več kot 900 ljudi in jim kar vsem naenkrat odredila pripor na enem izmed manjših tajvanskih otokov. V časopisu pa je pisalo, da so bili priprti tatovi, člani mladinskih tolp (imenovane Liumang), profesionalni kockarji in drugi, ne pa povsem običajni civilisti, ki so izražali svoje mnenje.

Cenzura je bila prisotna povsod v družbi. KMT je prepovedovala:

- kakršno koli revizijo (dodajanje, popravljanje) ustave RK, preden se ponovno ne osvoji celinska Kitajska;
- nastanek katere koli nove politične stranke;
- registracijo katerega koli novega časopisa ali revije;
- stavke, demonstracije in kritike državne politike;
- volitve za mesto provincialnega guvernerja ter županov mest Tajpej in Kaohsiung;
- branje del avtorjev celinske Kitajske;
- izražanje stališč v obliki političnih shodov;
- študentom nositi dolge lase in pomagati politikom na volitvah.

Večina teh prepovedi pa v resnici sploh ni bila protiustavna. KMT je svojo naklonjenost do razvoja demokracije na Tajvanu kazala s tem, ko je postajala vedno bolj tolerantna do mnenja drugih, svojih nasprotnikov. V začetku 50. let prejšnjega stoletja so se nekoliko spremenila nekatera državna varnostna določila, in sicer: dovoljeno je bilo, da obtoženega na sodnem procesu spremlja družinski član; dovoljeno je bilo, da je obtoženec lahko imel svojega odvetnika na vojaškem sodišču; policija je potrebovala nalog za aretacijo civilistov. Sprejet je bil tudi zakon (zakon o kompenzaciji za nepravilno pripor in obsodbo oz. *Law of Compensation for Wrongful Detentions and Convictions*), po katerem so bili upravičeni do odškodnine tisti, ki so bili priprti in obsojeni po krivem. Ne glede na odnos do družbe je država še naprej zapirala in usmrčevala številne Tajvance v glavnem na podlagi »političnih prestopkov in kršitev«.

Največji problem, s katerim so se soočale notranje varnostne sile, pa je predstavljal tajvanski nacionalizem.

Čeprav je RK imela svoj lasten načrt za razvoj obsežne samouprave, je bil zanjo pomembnejši cilj okrepiti povezavo med Tajvanom in Kitajsko, ne pa je oslabiti. Za KMT je aktivizem za tajvansko samoupravo, ki je bil zunaj okrilja stranke, veljal za namero veleizdaje sedanje vlade in ustanovitev neodvisne države Tajvan. Najtemnejša plat tajvanske vojaške diktature oz. režima je bila v 50. letih prejšnjega stoletja obsežna in politično motivirana gonja za aretacijo intelektualcev in drugih ljudi, znana pod imenom Beli teror. Občasni ali amaterski politični aktivisti so bili pogosto prijeti, priprti, obtoženi hudega zločina (npr. snovanje zarote za prevrat vlade) in obsojeni na smrt ali doživljenjsko ječo. Po nekaterih ocenah naj bi bilo žrtev Belega terorja okoli 90.000 aretiranih in nekje 45.000 usmrčenih.⁶ Čeprav je bilo v obdobju od 60. do sredine 80. let prejšnjega stoletja teh primerov nekoliko manj, so se podobne aretacije in usmrčitve nadaljevale, pri tem pa ni šlo samo za nekakšno protitajvansko kampanjo, saj je bilo ubitih tudi na tisoče celinskih Kitajcev (Roy 2003, 90).

Eden izmed javnih kritikov ravnanja KMT je bil Wu Kuo-chen, ki je postal tajvanski generalni guverner decembra 1949. Položaj mu je prepustil Chen Cheng, ki je postal premier RK (vodja zakonodajne veje oblasti oz. zakonodajnega yuana). Wu Kuo-chen je kritiziral metode in načine režima KMT, katerih cilj je bil ohranjanje njene moči. Bile so popolnoma v nasprotju s ključnimi načeli moderne demokratične vlade in v času Wujevega triletnega mandata ni minil dan, ko si ne bi bil skočil v lase s tajno policijo. Pravil je tudi, da se je vlada vmešavala v to, kar naj bi bile svobodne volitve, izvajala številne ilegalne aretacije, mučenja in podkupovanja. Tajvan je tako skorajda postal prava policijska država, v kateri so bile svoboščine ljudi skoraj popolnoma zatirane (Kerr 1965, 480–482).

Do konfliktov je prihajalo tudi znotraj Chiang Ching-kuove vlade, ko je ta hotela vzpostaviti popoln nadzor nad vsemi varnostnimi silami različnih državnih agencij in uradov, ki so bili navajeni delovati samostojno in so celo tekmovali med seboj pri odkrivanju in zajetju domnevnih kršiteljev. Dve večji varnostni organizaciji, ki sta na

⁶ Izvirni vir: Hung-mao 1975, 629.

tak način medsebojno tekmovali, sta bili Urad za osrednje preiskovanje (Bureau of Central Investigation) in Urad za vojaško preiskovanje in statistiko (Bureau of Military Investigation and Statistics). Vse te agencije in uradi so se leta 1967 združili v Urad za nacionalno varnost (National Security Bureau), ki je bil tajen, vodil pa ga je bivši vojaški general. Vlada je tako zaposlovala 50.000 stalnih in kar 500.000 občasnih obveščevalcev in ovaduhov, kar je samo še prispevalo k že tako hladni politični klimi.

Tudi OS je vlada skrbno nadzorovala. Ministrstvo za obrambo je leta 1950 ustanovilo Oddelek za politične zadeve (Political Affairs Department), prav tako pod Chiangovim vodstvom, s katerim je nadzirala t. i. komisarski sistem, vzpostavljen v vojski. Ta sistem je omogočal nastavitvev političnih oseb v vojaške vrste vse od najvišje ravni (od vojaškega poveljnika generala Sun Lijena) do ravni enote. Ti komisarji so organizirali indoktrinacijske aktivnosti in bili hkrati pozorni na vsakršno sumljivo vedenje, ki bi utegnilo odkrivati komunistične simpatizerje (Roy 2003, 92).

Leta 1952 je mlajši Chiang ustanovil podoben komisarski sistem na področju šolstva. Kitajska protikomunistična državna rešilna mladinska vojska (v kitajščini znano po krajši obliki Chiukuo Tuan) je urila študente, da so prijavili vsakršna sumljiva dejanja, in jim hkrati vcepljala vrednote KMT. Tako profesorji kot študenti so lahko bili aretirani, že če so izrazili kakršno koli nestrinjanje s KMT. Eden izmed odmevnejših tovrstnih primerov je bila aretacija nekega profesorja Tajvanske državne univerze (National Taiwan University), ki je bil takrat tudi vodja katedre za politične vede, in dveh njegovih študentov septembra 1964 zaradi razdeljevanja literature, ki je kritizirala ideji KMT, da ponovno osvoji celinsko Kitajsko in da je Tajvan del Kitajske. Sojenje na vojaškem sodišču se ni začelo vse do aprila 1965, trajalo pa je skupno le en dan. Profesor in eden izmed študentov sta bila obsojena na 8 let zaporne kazni, drugi študent pa na 10 let. Obsodba profesorja je imela posledice tudi za njegovo sestro, profesorico na drugi fakulteti, ki je zaradi tega izgubila službo, čeprav uradno sploh ni bila ničesar obtožena. Zaradi pritiskov ZDA so tajvanske oblasti popustile in omenjenega profesorja leta 1970 obsodile na eksil. V večini drugih tovrstnih primerov je država delovala veliko bolj prikrito.

Disciplinska pisarna vsake univerze je imela pooblastilo, da dovoli ali prepove zborovanja v univerzitetnem kampusu in pregleda vse napisano gradivo in govore. Vojaško urjenje se je izvajalo kar v kampusih, s tem pa je le še povečalo pritisk in nadzor nad študenti. Hkrati je Ministrstvo za šolstvo organiziralo družabne dogodke, npr. ples, katerih cilj je bil odvrti pozornost študentov od političnega aktivizma. Vlada je za študenti, ki so študirali v tujini, vohunila in nekatere izmed njih po njihovi vrnitvi v domovino tudi kaznovala za vsakršne protivladne izjave, ki so jih izjavili v tujini.

V času vojaškega režima sta vojaški štab in Agencija za državno obrambo imeli pooblastilo, da prepovesta vsakršno publikacijo ali govor, ki bi po njunem mnenju lahko škodovala javni ali državni varnosti in jo ogrožala. Seveda niso kaznovali vsake protivladne izjave ali diskusije, ampak so bili na udaru predvsem tisti, ki so to večkrat ponavljali, še posebej novinarji. Eden takih primerov je primer nekega novinarja, ki je bil marca 1968 aretiran, ker je v nekem časopisu objavil humoristično sliko Chiang Kai-shka, ki pa vladi ni bila pogodu. Sodili so mu na vojaškem sodišču, kjer so ga obtožili, da je komunistični agent. Prvi dokaz za to je bil, da je njegovo dekle skušalo od nekega vojaka izvedeti, koliko koles imajo v njegovi enoti, in drugi dokaz, da je ta novinar po zmagi komunistov svetoval nekemu svojemu prijatelju, naj raje, kot da se vrne na Tajvan, ostane na celinski Kitajski. Obsodili so ga na 18 let zapora, a so ga po devetih letih izpustili. Kasneje je izjavil, da ga sodišče ni nikoli obvestilo, česa je bil obtožen oz. kaj naj bi zagrešil.⁷

Po Belem terorju je tak način kaznovanja kritikov režima postajal čedalje bolj selektiven. Mark Mancall to imenuje »skriti totalitarizem« oz. »submerged totalitarianism«. To pomeni, da je vsak disident in opozicijski politik ali aktivist dobro vedel, kolikšno moč ima država, da lahko odkrije in kaznuje svoje domače sovražnike, in da je vlada pri uporabi svoje moči lahko zelo neusmiljena. S tem, ko je vlada pustila nekaj nasprotovanja nekaznovanega in nepreganjanega, je pred domačo in svetovno javnostjo lahko govorila, kako je tolerantna do namenjene ji kritike. Do prekomernega kritiziranja pa skorajda ni prišlo, saj se je že vnaprej vedelo, kako hude kazni bi sledile. Tako so nekateri potencialni kritiki vlade raje cenzurirali kar sami sebe (Mancall 1964, 37–38).

⁷ Izvirni vir: Chao in Myers 1969a, 3, in 1969b, 5.

Represija in Beli teror sta mnogo tajvanskih političnih aktivistov prisilila, da so otok zapustili in delovali iz tujine. Tajvanski komunist Hsieh Hsuehung je pobegnil na Japonsko, kjer je pomagal pri organiziranju Zveze za tajvansko demokratično neodvisnost (Taiwan Democratic Autonomy League). Kasneje se je zveza preselila na Kitajsko, kjer pa jo je kruta kitajska strankarska politika sčasoma izničila. Drugi takšen aktivist je bil Liao Bungei z doktoratom iz inženirstva z Univerze v Ohio, ki je po incidentu 28. februarja poslal Združenim narodom peticijo za skrbništvo ZN nad Tajvanom, medtem pa naj bi se Tajvanci na referendumu sami odločili, ali naj bo otok neodvisna država ali naj se priključi Kitajski. V nasprotju s Hsiehom je Liao nasprotoval tako komunistom kot KMT. Po prihodu na Japonsko leta 1950 je s svojimi privrženci ustanovil Tajvansko demokratično neodvisno stranko (Taiwan Democratic Independence Party). Na Chiang Kai-shkovo željo ga je MacArthurjeva okupacijska vlada aretirala, izpuščen pa je bil po končani okupaciji in takrat postal začasni predsednik RK v pregnanstvu. Ker je bila Liaova skupina majhna in oslABLJENA, se je kmalu pobotal s KMT in se leta 1965 vrnil na Tajvan. Na Japonskem je obstajalo še več podobnih protajvanskih organizacij, najbolj znana je bila Tajvanska mladinska zveza (Taiwan Youth Association), skupina tajvanskih študentov, nezadovoljnih z Liaovo stranko. Leta 1960 so ustanovili politično revijo Taiwan Seinen oz. Young Formosan Monthly, ki je izhajala vse do konca 20. stoletja. Tajpej je nenehno pritiskal na japonsko vlado, naj vse te skupine razbije, a povojna Japonska je zelo povečala človeške svoboščine, Japonci pa so Tajvancem tudi zamerili, da so Okinavcem na Tajvanu dopustili, da so organizirali Okinavske neodvisne akcije (Roy 2003, 93–94).

4.6 Odnosi med Tajvanci in celinskimi Kitajci

Čeprav je število Tajvancev na političnih položajih naraščalo, so se pritoževali, da celinski Kitajci še vedno dominirajo na področju notranjih zadev. Tudi po tem, ko je Wu Kuo-chen na 17 izmed 23 mest za provincialne komisarje imenoval Tajvance, je bilo še vedno veliko pritožb, da so imenovani Tajvanci profesionalno neustrezni ali pa so nekdanji kolaboranti in da jih je vlada namerno izbrala za nadzor nad nepriljubljenimi in spornimi zadevami. Vlada je rada poudarila, da se je dve desetletji po japonski okupaciji Tajvana število Tajvancev na položajih provincialne uprave

podvojilo, vendar pa pri tem ni upoštevala, da se je tudi število Tajvancev podvojilo, s čimer se na videz večja politična moč Tajvancev izniči.

Celinski Kitajci so se za svoj družbeni in politični status v veliki meri lahko zahvalili prav KMT-režimu, saj jim je ta nudil zaposlitev v državni upravi ali v podjetjih v državni lasti; le peščica jih je imela svoje podjetje ali posedovala kos zemlje na Tajvanu. Odreči se tem političnim in ekonomskim privilegijem bi tako zanje pomenilo, da bi se na milost oz. nemilost prepustili sovražni tajvanski večini. Etnični razkol je eden izmed notranjih političnih dejavnikov, zaradi katerega se je Chiangov režim tako dolgo držal ideje, da je Tajvan prizorišče za ponovno osvojitve celinske Kitajske.

Sovražna nastrojenost LRK in njene številčne OS so RK predstavljale velik pritisk glede velikosti njene vojske. Integracija Tajvancev v OS pa je bila za vlado KMT politično sporna. KMT se je bala dejstva, da bi bili Tajvanci oboroženi, zlasti ko je videla, kako so osvojili otok marca 1947. Drugi, a veliko manj občutljiv razlog proti je bil, da bi bili Tajvanci kot vojaki dražji od celinskih Kitajcev, saj so bili navajeni na višji življenjski standard, kot je npr. dnevno kopanje v topli vodi. Tajvanski možje so imeli tukaj tudi družine in sorodnike, ki so jih morali preživljati, kar pa ni veljalo za celinske Kitajce, saj bi ves denar, ki bi ga poslali svojim družinam na Kitajsko, padel v roke kitajski vladi. Odnos Tajvancev do vojaške službe ne bi predstavljal problema, dokler bi bila njihova naloga obramba Tajvana, ne pa bojevanje v Chiangovi vojni na celinski Kitajski. Vsem oviram navkljub se je novačenje mladih Tajvancev začelo avgusta 1951 in kmalu so predstavljali večino med naborniki in podčastniki. Med letoma 1950 in 1965 so med častniki še vedno prevladovali celinski Kitajci (okoli 90 %).⁸ KMT je od tega vseeno imela politično korist, in sicer z indoktriniranjem vojakov med urjenjem za strankine vrednote in cilje. Ker je vojaško služenje okrepilo moč in prestiž stranke, so bili Tajvanci kot skupina bolj kritični do tajvanske množične in drage vojske ter obveznega služenja vojaškega roka kot pa celinski Kitajci. Prišlo je torej do tega, da je tajvanska vojska obenem branila svojo domovino in KMT-režim (Roy 2003, 95).

⁸ Izvirni vir: *Formosan Quarterly* 1963, 30, in Meisner 1964, 158.

Do političnih sporov med Tajvanci in celinskimi Kitajci ni prihajalo le na političnem in vojaškem področju, pač pa tudi na področju vsakodnevnega sporazumevanja, in sicer pri uporabi jezika. Kuomintagov režim je hotel popolnoma prepovedati in ukiniti uporabo japonščine, ki je bila le ostanek japonske okupacije in slab spomin nanjo. Uradna prepoved rabe japonskega jezika je mladim Tajvancem, ki so se šolali v času japonske okupacije, nudila možnost, da prav z rabo japonščine izražajo tajvanski nacionalizem, kar se je v vojski dejansko tudi dogajalo. Vlada je za uradni jezik Tajvana razglasila mandarinsko kitajščino, ki je bila v času vlade RK uradni jezik tudi na celinski Kitajski (enako tudi pod komunističnim režimom). Mandarinščina je prevladovala v civilnih institucijah, na radijskih valovih in v šolah, torej tam, kjer je vlada lahko izvajala svoj nadzor. Ta vidik se je ujema tudi z idejo KMT, da je Tajvan sestavni del Kitajske in začasna »shramba« kitajske civilizacije. Z vidika Tajvancev pa je pri tem šlo za marginalizacijo lokalnih dialektov (v glavnem dialekta »taiwanhua« ali minnanyu, ki je podoben dialektu fujian), ki je pomenila nasilno akulturizacijo in spominjala na poskus japonske asimilacije.

Tudi na področju šolstva so Tajvanci zaznali prisotnost kulturnega imperializma. Raba nemandarinskih dialektov v šoli se je kaznovala z globami, v vsakem razredu so viseli portreti Chiang Kai-shka in Sun Yatsena, učni programi pa so bili izrazito osredinjeni na Kitajsko in zelo malo na Tajvan. Na koncu 40. let prejšnjega stoletja je vlada hotela omehčati javno mnenje z razglasitvijo, da je 70 % mest na visokošolskih zavodih rezerviranih za Tajvance. Hitro pa so se pojavile kritike, da so vpisni testi sistematično pristranski v prid celinskim Kitajcem, ker zahtevajo globoko poznavanje kitajske zgodovine in literature ter Treh ljudskih načel (Three Principles of the People⁹).

Tajvanci in celinski Kitajci se niso veliko družili. Sprva je bila poroka med njimi zunaj nižjih slojev prebivalcev (veliko tajvanskih vojakov se je poročilo z lokalnimi ženskami) nekaj zelo neobičajnega. V poslovnem življenju pa so bili zaposleni večinoma iz ene ali pa iz druge skupine, zaradi česar je prišlo do delitve na t. i. celinska in tajvanska podjetja.

⁹ Tri ljudska načela (nacionalizem, demokracija ter (demokratični) socializem in komunizem), znana tudi kot Sanminška doktrina, je politična filozofija, ki jo je razvil Sun Yatsen kot del programa, ki naj bi iz Kitajske naredil svobodno, uspešno in vplivno državo.

4.7 Boj in preboj opozicije

Politična stranka KMT se je vedno imela za revolucionarno stranko, vendar je sčasoma postala konzervativna. V 70. leta prejšnjega stoletja je vstopila s popolnim obvladovanjem notranje politike, kar uspe le redkim avtoritarnim režimom. Stranka je imela nadzor nad vlado, oblikovanjem državne politike in izbiro večine ključnih državnih uradnikov, državni zbor pa je že skorajda rutinsko ratificiral odločitve, ki so jih sprejeli vodje stranke. Poleg tega je KMT nadzorovala vojsko, medije, šolstvo, gospodarska združenja, večino gospodarstva in vsako večjo civilno organizacijo razen prezbiterijanske cerkve. Stranka je imela svoje agente in obveščevalce nastavljene v vseh šolah, industriji, stanovanjskih naseljih in na sestankih opozicijskih politikov.

Kljub vsej tej moči je KMT morala začeti popuščati domačim nasprotnikom in to je privedlo do korenitih sprememb tajvanskega političnega sistema. KMT ni sledila Sun Yatsenovi poti do ustavne demokracije, ki naj bi potekala v več fazah, ampak je resne politične krize premagovala z reformami, ki so Tajvan postopoma približevale demokraciji. Stranka je vedno težje ohranjala monopol nad politiko, zato je tudi glede tega pričela počasi popuščati. Uresničljivost njenega načrta ponovne osvojitve celinske Kitajske je postajala vedno bolj vprašljiva in s tem se je krhal temelj, na katerem sta bili zgrajeni ogromna predsednikova moč in moč stranke nad parlamentarnimi institucijami. Z večjo gospodarsko rastjo se je prestiž KMT sicer povečal, a je hkrati pomenil krepitev opozicije. Razen svetovne recesije v začetku 70. let prejšnjega stoletja se je letna stopnja rasti gibala pri skoraj 10 odstotkih. Do konca 80. let prejšnjega stoletja se je tajvanski BDP na prebivalca povečal na 5000 ameriških dolarjev. Razlika med bogatimi in revnimi je rasla, a kljub temu je bil Tajvan v socialno-ekonomskem smislu veliko bolj pravičen kot večina drugih držav.

Vlada je leta 1973 začela uresničevati program, imenovan Deset velikih projektov (Ten Major Projects), ki je predvideval gradnjo velikanskega avtocestnega sistema, pristanišč, elektrarn in drugih izboljšav otoške infrastrukture. Zaradi uspešne kombinacije dobrega vodenja in selektivne liberalizacije so Tajvanci postajali bogatejši, bolj izobraženi in bolj svetovljanski in to je v končni fazi pomenilo tudi večjo udeležbo

v političnem procesu ter krepitev odločnosti in aktivnosti civilne družbe, še posebej srednjega razreda (Roy 2003, 152–53).

Na glede na nadvlado nad tajvanskim političnim sistemom se je KMT začela soočati z izzivi same tajvanske družbe in to je privedlo do naslednje dileme. Celinski Kitajci so na Tajvanu manjšina in njihova stranka ne more vladati otoku brez minimalne stopnje legitimnosti. Že sam Chiang Ching-kuo je leta 1983 izjavil, »da nobena politična stranka ne more biti večno na oblasti, če ni odraz javnega mnenja in če ne izpolnjuje zahtev ljudstva« (Der Spiegel 1983). KMT ni mogla biti dovolj legitimna, če je večji del prebivalstva zahteval več vpliva na družbena in politična dogajanja. KMT je k tej zahtevi pristopila z dvema osnovnima strategijama: z represijo in ugoditvijo zahtevam, vendar sta obe imeli pomanjkljivosti. Utišanje upornikov bi se lahko izkazalo za zelo neproduktivno, saj bi lahko le utrdilo mnenje, da vlada ni dovolj legitimna. Po drugi strani pa bi ugoditev zahtevam opozicije po politični reformi lahko le še povečala pritisk po nadaljnji liberalizaciji, dokler ne bi bili položaj in cilji KMT resno ogroženi. Vodstvo stranke je tako uporabilo kombinacijo obeh strategij, s tem da se je vedno manj zanašalo na sredstva represije in postopoma pristajalo na zahteve opozicije po demokratizaciji.

Pomemben del Kuomintangove vizije je bil, da RK postane demokratična družba na podlagi Sun Yatsenove doktrine Treh ljudskih načel. Ideološko je bila stranka zavezana ideji o demokraciji, četudi njeni vodilni niso imeli veliko praktičnih izkušenj z vzpostavljanjem in upravljanjem demokratičnega sistema. V 70. letih prejšnjega stoletja se je nekaj članov KMT celo pridružilo naraščajočemu številu intelektualcev in politikov, ki so javno kritizirali stranko, ker ni uspela izpolnjevati svoje zaveze demokraciji. Zaradi tega je KMT sprejela politiko omejene demokracije: vlada bo omogočila Tajvancem večji dostop do višjih političnih položajev in dovolila tudi nečlanom KMT udeležbo na volitvah, vendar bo tudi omejila moč opozicije in ne bo tolerirala obstoja kakršnih koli dvomov o njenih protikomunističnih načelih ter tajvanski pripadnosti Kitajski. S tem ko je KMT upoštevala zahteve in skrbi opozicije, si je dolgoročno zagotovila svoje preživetje.

KMT si nikakor ni želela ponovitve incidenta 28. februar, in sicer iz več razlogov. Prvič, mnogi v stranki so bili prepričani, da bi velikopotezna in javna represija

političnih upornikov oz. disidentov le še krepila protivladne občutke in spodbujala proteste. Drugič, v okviru svojih prizadevanj za večjo vključenost otoških prebivalcev v proces političnega odločanja je KMT v svoje vrste in vlado rekrutirala vedno več Tajvancev. Tako je leta 1972 mesto provincialnega guvernerja zasedel Tajvanec Hsieh Tungmin. Leta 1973 je novi generalni sekretar KMT Li Huan, ki je bil relativno liberalen, začel rekrutirati vedno več mladih Tajvancev kot tudi celinskih Kitajcev, medtem ko je starejše člane pozival, naj se upokojijo. Do leta 1981 so tretjino mest Osrednjega stalnega komiteja KMT zasedali Tajvanci, do leta 1985 pa so bili Tajvanci tudi vsi uradniki na mestni in okrajni ravni, na provincialni ravni pa jih je bilo kar 75 % (Ya-Li Lu 1985, 1088). Celinski Kitajci so še vedno prevladovali v DZ, zakonodajni veji oblasti in zasedali najvišje položaje v stranki. V tem času se je število tajvanskih članov stranke KMT višalo, saj so tako imeli veliko več možnosti za uspešno politično kariero.

Tretji razlog pa je bil mednarodni pritisk, ki je KMT odvrčal od uporabe večje sile nad svojimi nasprotniki. Če bi še tistih nekaj držav, ki so Tajvan podpirale, videlo tajvansko vlado kot obliko neusmiljene diktature, bi svojo podporo takoj umaknile in Tajvan bi bil še bolj izoliran, kot je že bil. Zlasti Američani so od t. i. svobodne Kitajske, kakor so Tajvan radi poimenovali, pričakovali demokratično držo. Druge vrste pritisk je prihajal iz LRK. KMT je hotela Tajvan spremeniti v zgleden model ustavne demokracije, ki bi vzbujal zavist celinskih Kitajcev. In ker je kitajska državljanska vojna postajala čedalje bolj politične kot vojaške narave, je Chiang hotel poudariti, da je največja razlika med Kitajsko in Tajvanom v tem, da ena stran sledi doktrini Treh ljudskih načel, druga pa ne. Poleg tega Chiang ni hotel umreti kot diktator, zato si je prizadeval za čimprejšnjo odpravo vojaške vladavine (Roy 2003, 154–55).

V 70. in 80. letih prejšnjega stoletja smo torej lahko bili priča občutljivi tranziciji od avtoritarnega režima do t. i. protodemokracije, v času katere je KMT hotela izpeljati ravno toliko političnih reform, da je bil viden napredek na poti k demokraciji. Izvedle so se zlasti naslednje reforme: popuščanje zahtevam opozicije; več možnosti udeležbe in več odgovornosti za kader na nižji ravni (stranka KMT je bila zgrajena kot leninistična institucija, ki jo vodi manjša elita); transfer politične moči stranke na večje število

državnih vladnih institucij; to se je kazalo predvsem v manjšem vplivu prej izredno vplivnega Osrednjega stalnega komiteja, ki je bil del Osrednjega komiteja KMT.

4.8 Chiang Ching-kuo in demokracija

Chiang Ching-kuo je začel s procesom načrtne demokratizacije, ki je depolitiziral tajvansko vojsko ter demokratiziral tajvansko vlado in politično življenje. Volitve novembra 1977 so bile komaj demokratične, spremljali so jih izgredi, še posebej v Kaoshiungu. Večji napredek proti demokraciji je bil viden na volitvah v izvršilni yuan leta 1981, ko so nekateri reformatorji KMT dobili sedež v zakonodajnem organu, nekateri pa so bili izvoljeni na vladne položaje.

Prve državne tekmovalne volitve so bile leta 1980, prve volitve, na katerih sta sodelovali dve politični stranki pa leta 1986. Leta 1987 je Chiang Ching-kuo končal več kot 20 let trajajoče izredno stanje in vojaško nadvlado nad civilno družbo. KMT se je pričela ločevati od aktivnosti političnega vojskovanja vojske v začetku 90. let prejšnjega stoletja, delno zaradi pritiska soočanja z drugimi političnimi strankami, predvsem z DPP (Demokratična progresivna stranka). Ukinitvev Tajvanskega garnizijskega poveljstva je bil velik korak proti civilianizaciji vlade, saj vojska med drugim ni več opravljala funkcije civilne policije, ni več delovala v množičnih medijih in umaknila se je iz javnega šolskega sistema. S tem je bil dosežen pomemben napredek pri preoblikovanju tajvanskega političnega sistema od vojaške nadvlade v nekoliko bolj zahodnjaški sistem profesionalne vojske, ki služi civilni vladi. Volitve leta 1992 so okrepile tudi postopke zakonodajnega nadzora vojske (Cole 2006, 140).

4.9 Sprememba režima in ustave Tajvana

Ustava RK iz leta 1947 zaobsega vse celinske province in Tajvan. Na celini do ustavne vladavine nikoli ni prišlo zaradi državljanske vojne, na Tajvanu pa je bil vzpostavljen avtoritarni režim. S t. i. Začasnimi določbami (Temporary Provisions of Martial Law), ki so veljale v izrednem stanju, je režim KMT razveljavil številne člene ustave, zato je bil prehod v demokratični režim daljši. Med letoma 1987 in 1992 je KMT sprejela več ukrepov liberalizacije, s katerimi je povrnila večino človekovih pravic in podprla prehod v demokracijo. Med drugim je leta 1987 ukinila vojaško vladavino oz. izredno stanje ter

vzpostavila nov in za demokracijo veliko bolj sprejemljiv Zakon o nacionalni varnosti (National Security Law) in Zakon o civilnih organizacijah (Civil Organization Law). Umaknila pa je tudi prepoved potovanja na celinsko Kitajsko in sprejela več novih zakonov, ki so zagotavljali svobodo govora, povezovanja in drugih oblik javnega združevanja. Leta 1991 je predsednik Lee končno razglasil uradni konec izrednih razmer na Tajvanu. Kmalu zatem so bile Začasne določbe razveljavljene in poveljstvo tajvanskih vojaških sil ukinjeno. Končno je sledila še revizija 100. člena Kazenskega zakonika, s katerim je bila odstranjena še zadnja pravna ovira do svobode govora. Posledično so bili izpuščeni vsi, ki so bili obsojeni zaradi pozivanja k tajvanski neodvisnosti (Hungmao 1997, 133).

KMT je s svojim vztrajanjem pri nadvladi nad celinsko kitajsko kategorično zavračala idejo stranke DPP (Demokratska progresivna stranka) o novi ustavi. Tako so že v prvih debatah razpravljali o amandmajih stare ustave in ne o nastanku nove. Da bi rešili nekaj pomembnih ustavnih nesoglasij, je predsednik Lee leta 1990 ustanovil Konferenco o državnih zadevah (National Affairs Conference), na kateri so skušali oblikovati skupen načrt za prihodnjo politično reformo. Konferenca je poleg rednih zasedanj v Tajpeju zasedala še več kot stokrat po vsem Tajvanu. Njeni največji štirje dosežki so bili:

1. Razveljavitev Začasnih določb, ki so obšle večino ustavnih pravic, razveljavile civilne svoboščine in dale predsedniku izredno veliko moči.
2. Sprememba zakonodajnega yuana z upokojitvijo njegovih starejših članov, ki so bili »izbrani« na celini leta 1947.
3. Porazdelitev nekaterih mest znotraj zakonodajnega yuana med vse stranke.
4. Splošne volitve predsednika brez določila, ali gre za neposredne ali posredne volitve.

Na podlagi rezultatov Konference je predsednik Lee ustanovil skupino stranke KMT za ustavno revizijo, ki je sklenila naslednje:

1. Prvotno besedilo ustave iz leta 1947 ne sme biti izbrisano na noben način, ampak bodo spremembe ustave sprejete v obliki ustavnih amandmajev.
2. Četudi bodo ustavni amandmaji veljali na Tajvanu, bodo prvotni ustavni členi iz leta 1947 prevladali, ko pride do ponovne združitve s celinsko Kitajsko.
3. Sedanja struktura oblasti, ki se deli na izvršilni, zakonodajni, sodni, nadzorni in preiskovalni yuan, mora ostati nespremenjena.

Tem sklepom sta stranka DPP in k reformi naravnani člani KMT neuspešno nasprotovali, vendar so na koncu le prišli do skupne rešitve: zgodnja upokojitev visokih uradnikov z doživljenjskim mandatom, s čimer se je sprostilo veliko mest v DZ in zakonodajnem yuanu na volitvah leta 1991, ter prve neposredne splošne predsedniške volitve leta 1996.

V Državnem zboru je debata o ustavnih amandmajih potekala v dveh fazah. V prvi fazi aprila 1991 je prišlo do vrnitve oblasti v ustavno oblast z ustavnimi amandmaji desetih ustavnih členov in odpravo predsednikove izredno velike moči v izrednih razmerah, kot je izhajalo iz Začasnih določb. V drugi fazi, ki je potekala v letih 1992–1994 v času novoizvoljenega DZ, je prišlo do ponovnega preobrata, in sicer do ponovne revizije ustave in njene prilagoditve specifičnemu položaju Tajvana. Dodanih je bilo 8 novih ustavnih členov v zvezi z izvolitvijo predsednika države. V glavnem je bila tranzicija iz avtoritarnega režima v ustavno demokracijo zaključena do leta 1994 (Hungmao 1997, 137–38).

4.10 Pomembni mejniki v demokratični tranziciji Tajvana med 1987 in 1995

Obdobje med letoma 1987 in 1995 je bilo priča številnim dogodkom na področju zakonodaje, ki so pomembni za približevanje demokraciji. Prva in najpomembnejša določitev je bila odprava vojaške vladavine in hkrati ponovna vzpostavitev ustavnega varstva svobode in državljanskih pravic Tajvancev. Druge pomembnejše zakonske določitve so bile sprejete na področju medijev, javnega shoda, ustanavljanja (opozicijskih) političnih strank in statuta o kaznovanju upora (ta je bil odpravljen). Sprejete so bile še nekatere ustavne reforme, med drugim tudi depolitizacija vojske, tj. prenehanje vseh političnih in strankarskih dejavnosti za pripadnike stalne sestave vojske, prav tako je bila prepovedana njihova udeležba na internih strankarskih sestankih KMT. Ne nazadnje je bil na začetku leta 1995 sprejet še zakon o vračanju zamrznjenih državljanskih pravic v času vojaške uprave in s tem se je pričelo ponovno vzpostavljati ustavno varstvo državljanskih pravic. Podrobnosti so prikazane v Tabeli 4.1.

Tabela 4.1: Mejniki v demokratični tranziciji Tajvana v obdobju 1987–1995

Element reforme	Datum	Vsebina izvirnega zakona	Vsebina reformiranega zakona	Predlagatelj	Nasprotnik	Opombe
Odprava vojaške uprave.	15. 7. 1987	Mirovanje ustavnega zakona o zaščiti svobode in državljanskih pravic.	Ponovna vzpostavitev ustavnega varstva svobode in državljanskih pravic.	Chiang Ching-kuo, predsednik KMT	konservativna frakcija KMT	Opozicijske stranke igrajo pomembno vlogo pri zavzemanju za odpravo vojaške uprave.
Odprava omejitev tiska.	1. 1. 1988	Možnost omejitve registracije novih časopisov kakor tudi števil strani posamezne izdaje.	Registracija novih časopisov ni omejena in št. strani posamezne izdaje je fleksibilno.	KMT		Opozicijske stranke igrajo ključno podporno vlogo pri reformi.
Sprejetje Zakona o javnem shodu in paradi.	20. 1. 1988	Prepoved javnih shodov in demonstracij v času vojaške uprave.	Vzpostavitev normativov za sprejemljive javne shode in demonstracije.	KMT		Opozicijske stranke izrazijo močno podporo, vendar so v resnih nesoglasjih s KMT glede vsebine zakona.
sprememba 8., 26. in 50. čl.	26. 1. 1989	Ni kvot za članstvo po	Štev. članov Osrednje volilne	KMT		Podpora KMT pozivu

Zakona o imenovanju in odpoklicu javnih uslužbencev.		strankarski pripadnosti v volilnih komisijah.	komisije, ki predstavljajo eno politično stranko, ne sme preseči polovice vseh članov; omejitve političnih kandidatov in aktivnosti pol. kampanje so ublažene.			opozicijskih strank k reviziji zakona je ključna za uspeh reform.
Sprememba Zakona o civilni organizaciji, ki dovoljuje ustanovitev opozicijskih strank.	26. 1. 1989	Prepoved ustanavljanja političnih strank v času vojaške uprave.	Za ustanovitev nove politične stranke je potrebna samo uradna registracija	KMT		Podporniki stranke KMT sprejmejo realnost spremenjenega političnega okolja.
Sprejetje statuta o neprostopoljni upokojitvi parlamentarcev.	21. 6. 1990	Razlaga št. 31 Sveta vrhovnih sodnikov: »Do svobodnih volitev po vsej Kitajski za drugi mandat zakonodajnega yuana in nadzornega yuana bodo predstavniki iz prvega mandata obeh vej oblasti še naprej izvajali ustavno oblast.«	Razlaga št. 261 Sveta vrhovnih sodnikov razveljavlja razlago št. 31, in sicer se morajo vsi nosilci prvega mandata upokojiti do 31. 12. 1991.	reformistična frakcija KMT	konservativna frakcija KMT	Opozicijske stranke in aktivizem študentov so ključnega pomena pri zavzemanju za sklep o neprostopoljni upokojitvi.
Prva stopnja ustavne reforme.	22. 4. 1991	Razlaga št. 31 Sveta vrhovnih sodnikov določa, da nosilci prvega mandata zakonodajnega in nadzornega yuana ostanejo na svojem položaju do sklica volilne skupščine za drugi mandat.	Predstavnike drugega mandata bodo izvolili upravičeni volivci na ozemljih pod dejansko pristojnostjo RK.	reformistična frakcija KMT	konservativna frakcija KMT	Opozicijske stranke in aktivizem študentov dajejo močno podporo koreniti volilni reformi v zakonodaji.
Konec obdobja nacionalne mobilizacije za nevtraliziranje komunističnih upornikov; odprava začasnih določb.	1. 5. 1991	Deli ustave so neveljavni na podlagi Začasnih določb, ki veljajo v času nacionalne mobilizacije.	Ponovna vzpostavitev ustavnih določb.	reformistična frakcija KMT	konservativna frakcija KMT	Odprava obdobja nacionalne mobilizacije je tesno povezana z dolgoročnim demokratičnim gibanjem, za katerega se zavzemajo opozicijske stranke.
Odprava statuta o kaznovanju	22. 5. 1991	Vsebina je v nasprotju z	Ponovna vzpostavitev	KMT		KMT zamenja stari statut z

upora.		ustavo	določb Kazenskega zakonika.			Zakonom o nacionalni varnosti.
Odprava statuta o čistki komunističnih agentov	3. 6. 1991	Vsebina je v nasprotju z ustavo	Ponovna vzpostavitev določb Kazenskega zakonika.	KMT		KMT se zavzema za zamenjavo starega statuta z novimi zakoni o vohunjenju.
Odprava Zakona o policijskih pooblastilih za kaznovanje prekrškov.	29. 6. 1991	Vsebina je v nasprotju z ustavo	Ponovna vzpostavitev ustavnega varstva posameznika.	KMT		Prejšnji zakon zamenja Zakon za ohranjanje družbenega reda.
Sprememba 3. in 31. čl. Zakona o imenovanju in odpoklicu javnih uslužbencev.	2. 8. 1991		Odprava posebnih volitev s strani funkcionalnih skupin; razširitev volilnega sistema, tako da se majhno štev. poslancev, ki predstavljajo državne in čezmejne volilne enote, voli po proporcionalnem volilnem sistemu.	KMT		Pri proporcionalnem strankarskem volilnem sistemu je KMT močno podprla enokrožni sistem, opozicijske stranke pa so se zavemale za dvokrožnega.
Revizija 100. čl. Kazenskega zakonika.	16. 5. 1992	Oseba, ki namerava storiti kaznivo dejanje izdajstva države ali se pripravlja nanj, se kaznuje z zapornom vsaj 6 mesecev in ne več kot 5 let.	Sintagme »se pripravlja« ali »namerava storiti« se zbrisejo, s čimer se ne kaznuje več namera, ampak postane kaznivo dejanje samo.	koalicija opozicijskih strank	KMT	Izraženo je nesoglasje in nestrinjanje članov komiteja, povezanih s KMT.
Zakon o razkritju finančnega stanja javnih uslužbencev,	15. 6. 1993		Uzakonitev razkritja finančnega stanja javnih uslužbencev.	opozicijske stranke	KMT	Člani komiteja KMT nasprotujejo reformam.
depolitizacija vojske.	avgust 1993	Pripadniki stalne sestave vojske se lahko odkrito udeležujejo internih strankarskih sestankov KMT.	Pripadniki stalne sestave vojske morajo prenehati z vsemi političnimi in strankarskimi dejavnostmi, prav tako je prepovedana njihova udeležba na internih strankarskih sestankih KMT.	KMT		Opozicijske stranke si aktivno prizadevajo za ločitev vojske od političnih strank in za odpravo prikritih političnih aktivnosti vojaških generalov, naklonjenih KMT.
sprememba 1. klavzule 30. čl. Zakona o	7. 12. 1993	Politične stranke se ne smejo	Ni določb o omejevanju organizacije	opozicijska stranka	KMT	Člani komiteja KMT nasprotujejo

univerzah.		organizirati v kampusih.	političnih strank v kampusih.			reformam.
Revizija 32. čl. Zakona o imenovanju in odpoklicu javnih uslužbencev.	3. 6. 1994	Izredno strogi predpisi o primernosti političnih kandidatov.	Predpisi o primernosti političnih kandidatov so milejši.	opozicijska stranka		
Tretja stopnja ustavne reforme.	28. 7. 1994	Predsednika in podpredsednika volijo upravičeni volivci na ozemljih pod dejansko pristojnostjo RK.	Volitve predsednika in podpredsednika so neposredne in javne na ozemljih pod dejansko pristojnostjo RK.	reformistična frakcija KMT	konservativna frakcija KMT	Opozicijske stranke igrajo pomembno vlogo pri zavzemanju za neposredne in javne predsedniške volitve.
Sprejetje zakona o vračanju zamrznjenih državljanskih pravic v času vojaške uprave.	17. 1. 1995		Ponovna vzpostavitev ustavnega varstva državljanskih pravic.	opozicijska stranka		

4.11 Volilni sistem

Na Tajvanu se že vse od vzpostavitve avtoritarnega režima v petdesetih letih prejšnjega stoletja potekale lokalne volitve. Leta 1969 so oblasti začele izvajati delne volitve za mesta v zakonodajnem yuanu in občasno se je zgodilo, da so nestranski kandidati resno ogrožali kandidate KMT. Vendar vse do sredine osemdesetih let volitve na Tajvanu niso bile zares demokratične, saj so vedno znova prispevale h konsolidaciji vlade KMT. Njen hegemonističen nadzor nad volitvami je za volitve pomenil, da je šlo za t. i. volitve brez izbire. Kljub temu je organizacija in izpeljava volitev pomagala institucionalizirati celoten volilni mehanizem, obenem pa pripomogla k nastanku močnejših opozicijskih strank in vedno aktivnejši civilni družbi, s čimer se je oblikovala osnova za prehod v demokracijo.

Lokalne volitve so povzročile nastanek frakcij, ki so temeljile na izredno individualnem odnosu pokrovitelj – varovanec, okrajne in podokrajne frakcije pa so sčasoma postale del avtoritarnega režima. KMT je na različne načine rekrutirala lokalne elite in si tako vedno znova zagotavljala volilne glasove. Od leta 1986 se je narava frakcionaštva in odnosa med lokalnimi frakcijami in KMT spremenila. Frakcionaški politiki so se povezovali v mreže, ki so presegale okrajne in mestne meje in segale vse do državne ravni, kar je sčasoma pripeljalo do nesoglasij znotraj stranke KMT. Prav tako se je od

leta 1986 spremenila tudi narava političnih kampanj. V veliko bolj liberalni atmosferi so se kandidati različnih političnih strank glede vprašanj javne politike lahko zatekali k medijem. Opozicijski kandidati se tako niso več osredinjali na vprašanja etničnosti in nacionalne identitete, temveč so se začeli vedno bolj ukvarjati tudi s problemi vsakdanjega življenja, kot so bili npr. zdravstvo, davki, okolje, raba zemljišča, pravice manjšin, socialno varstvo in skrb za starejše občane. V teh novih okoliščinah so politične diskusije postale veliko bolj smiselne in praktične, kabelska televizija, pluralistično novinarstvo in ustrezna medijska infrastruktura pa so ustvarili podlago za prve demokratične volitve na Tajvanu.

Do sprememb je prišlo tudi znotraj samega volilnega procesa. Volilna pravila, ki so favorizirala KMT, so bila spremenjena, in sicer je KMT včasih prevladoval v državnih in poddržavnih volilnih komisijah, odslej pa nobena politična stranka v eni volilni komisiji ni mogla imeti več kot $\frac{2}{5}$ članov. Opozicijske stranke so se nenehno srečevale s finančnimi težavami, sedaj pa je vlada ustanovila posebne javne sklade, s katerimi so se subvencionirale politične kampanje glede na delež glasov, ki so jih prejeli kandidati za najvišje državne položaje.

Vse politične stranke – KMT, DPP in NP (Nova stranka) – so sprejele demokratične postopke za nominacijo svojih kandidatov za večino javnih položajev. Sistem SENG ali sistem edinega neprenosljivega glasu za pridobivanje zakonodajnih glasov na državni in poddržavni ravni pa je ostal še vedno kontroverzen. Ko je Kuomintang na volitvah prevladoval, mu je sistem SENG izredno pomagal, da je obdržal pod nadzorom svoje lokalne frakcije. Ko je prišlo do nesoglasij znotraj stranke, pa mu je ta sistem samo še bolj škodoval. S pojavom večstrankarske konkurence sistem SENG pomeni mobilizacijo podpore manjšim strankam in spodkopavanje enotnosti stranke KMT, ker dopušča, da je kandidat, ki zamenja politično stranko v veččlanskem okraju, izvoljen tudi z enim samim glasom. To ustvarja frakcionizem znotraj stranke še posebej zato, ker je v imenu KMT za eno mesto v istem okraju kandidiralo več kandidatov. V končni fazi je to lahko pomenilo, da je en kandidat KMT nasprotnik drugemu kandidatu KMT (Hungmao 1997, 142–43).

Gledano v celoti, tajvanski nekoliko liberalnejši volilni sistem deluje razmeroma dobro, saj so volitve postale edini in najpomembnejši vir legitimacije oblasti in postavile dobre temelje za tajvansko demokratično konsolidacijo. Vzpostavljen je bil tekmovalni sistem večstrankarstva, ki je na koncu 2. tisočletja še imel lastnosti sistema z eno prevladujočo stranko, podobnega japonskemu strankarskemu sistemu pred razpadom stranke LDS leta 1993. Stranka KMT je še bila na oblasti, vendar se je njena volilna baza zmanjšala na račun strank DPP in NP. Da bi ji uspelo ostati na oblasti, bi morala postati enotnejša in končati vse notranje strankarske konflikte. Rezultati volitev v zakonodajni yuan leta 1998 in predsedniške volitve leta 2000 so pokazale, da ji to le ni uspelo.

4.11.1 Predsedniške volitve

Tajvan je še nadalje konsolidiral svojo demokracijo na dvojih državnih volitvah leta 2008 – sedme parlamentarne volitve v januarju in dvanajste predsedniške volitve v marcu. Od leta 1996 je bilo v RK izvedeno četrto neposrednih predsedniških volitev kakor tudi redne volitve za celotno zakonodajno telo od leta 1992 v obliki splošnih (ljudskih) volitev. Ljudje so dobili tudi pravico do referendumov.

Po Samuelu Huntingtonu mora v neki državi dvakrat priti do mirne in demokratične spremembe moči vladajoče stranke, da država preide iz nastajajoče demokracije v stabilno demokratično ureditev. Po tej teoriji je z drugo spremembo moči med političnimi strankami po predsedniških volitvah leta 2008 Republika Kitajska postala popolnoma razvita demokracija.

Prve tajvanske neposredne predsedniške volitve so bile izvedene marca 1996 in na njih je bil izvoljen Lee Tenghui, član stranke KMT, s 54 % glasov. Druge neposredne predsedniške volitve so bile marca leta 2000, udeležilo se jih je 82,7 % volivcev. Izvoljen je bil Chen Shuibian, član stranke DPP, in s tem je prvič po 51 letih mesto predsednika zasedel član druge politične stranke in končal nadvlado KMT na mestu predsednika države. Marca 2004 je 80,3 % volivcev na tretjih neposrednih volitvah ponovno izbralo Chena za predsednika Republike Kitajske. Protikandidata sta bila Lien Chan iz politične stranke KMT kot predsedniški in James Soong iz PFP (Ljudska prva stranka) kot podpredsedniški kandidat. Izid volitev je bil izredno tesen.

Leto 2004 je zaznamovalo veliko dogodkov, ki so se zgodili prvič v zgodovini tajvanskih volitev; hkrati s predsedniškimi volitvami je potekal prvi nacionalni referendum po sprejetju Zakona o referendumu, prvič so bile predvajane televizijske debate med predsedniškimi kandidati in v zgodovino sta se zapisala dva politična shoda, in sicer po številu udeležencev (na vsakem naj bi se zbralo okoli 2 milijona ljudi) in geografskem obsegu (celotna država).

22. marca 2008 so bile četrte neposredne predsedniške volitve, na katerih je z veliko prednostjo zmagal predsedniški kandidat KMT Ma Yingjeou, ko je zbral 7,66 milijona glasov, kar je rekordno število glasov izvoljenega predsednika. Udeležba je bila 76,33-odstotna, protikandidat pa je bil Frank Hsieh iz DPP (The Republic of China Yearbook 2008).

4.12 Civilna družba

Pojav civilne družbe na Tajvanu sledi podobni poti kot tranzicija iz državnega v societalni korporativizem.¹⁰ V državnem korporativizmu ima država v svojih rokah moč za sprejemanje odločitev glede večine vseh delov družbe. Vlada KMT je upravljala s hierarhičnim sistemom nadzora nad družbenimi skupinami, nekonkurenčnim poslovanjem in industrijskimi organizacijami, da bi tako preprečila svojim državljanom, da bi se ji zoperstavili.

Ko je državni mehanizem za nadzor začel slabeti, se je pojavil liberalni societalni korporativizem, katerega zagovorniki so zavračali idejo vlade kot varuha za blagostanje vseh državljanov. Številna protestna gibanja v desetletju pred tajvansko tranzicijo v demokracijo so prehod iz državnega v societalni korporativizem le še pospešili in okrepili. Kljub temu da ima tajvanska civilna družba veliko značilnosti katere koli druge

¹⁰ Po Schmitterju (1979) razlikujemo med državnim in societalnim korporativizmom. Razlikujeta se po nastanku, izvoru in prostovoljni/obvezni komponenti. Za neo- ali societalni korporativizem (Katsonstein (1985) ga je imenoval demokratični korporativizem, Lehbruch (1979) pa liberalni korporativizem) je značilna prostovoljna participacija, razvil se je postopoma iz predhodno obstoječega interesa ljudi za združevanje in je značilen za liberalno-demokratične politične sisteme. Državni korporativizem je tipičen za avtoritarni režim. Gre za sistem obveznih organizacij socio-ekonomskih kategorij, ki so funkcionalno diferencirane in hierarhično integrirane, oblikovale pa so se od državnega vrha navzdol (s strani države), medtem ko so v societalnem korporativizmu nastale od spodaj navzgor (s strani zasebnih združenj).

civilne družbe – avtonomija, delovanje v skupinah, zakonita zasedba državnih položajev in civilnost sodobne zasebne družbe – je ohranila elemente demokratičnega korporativizma, podobnega tistemu v severni Evropi in na Japonskem.

Družbenoprottestna gibanja, eno izmed meril civilne avtonomije, so se na Tajvanu začela v osemdesetih letih 20. stoletja letih. V letih 1983–88 se je število zabeleženih protestov povečalo s 175 na 1172. Do leta 1989 si jih je najmanj 18 prizadevalo za številna družbena vprašanja, kot so npr. liberalizacija državnega korporativističnega nadzora, zaščita manjšin in drugih nepriviligiranih skupin, človekove pravice, konflikti med delodajalci in delojemalci, zaščita potrošnikov, zaščita okolja ter umik KMT iz univerzitetnih kampusov in vojske. Ta gibanja so znatno okrepila na novo nastale opozicijske stranke, lahko bi celo rekli, da je šlo za neke vrste simbiotičen odnos.

Tajvanska civilna družba je veliko prispevala tako k tranziciji kot konsolidaciji demokratičnega sistema. Avtonomistične socialne in ekonomske skupine so si za spremembo politike in za demokratično reformo prizadevale na veliko različnih načinov:

1. Rekrutiranje in usposabljanje demokratičnih aktivistov.
2. Prispevanje k participaciji in konkurenčnosti s ponujanjem neke vrste prizorišča za razvijajočo se demokracijo.
3. Artikulacija različnih družbenih stališč in zahtev ter povezovanje različnih volilnih okrožij s politično družbo.
4. Ponujanje podpore kandidatom na volitvah in nadziranje zakonodaje (Hungmao 1997, 153).

Tajvanska izkušnja prikazuje, da se civilna kultura razvija hkrati s potekom tranzicije v demokracijo in dozori med demokratično konsolidacijo. Demokratizacija torej ustvarja pozitiven odnos, vedenje in norme, ki so značilne za civilno kulturo. Neka empirična študija tajvanskih volivcev je pokazala, da se je apolitičen odnos prebivalcev znižal v

sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, tako da so bili volivci ob koncu osemdesetih let občutno bolj politično ozaveščeni, zainteresirani in angažirani.

4.13 Tajvan in tretji val

Definicija demokratizacije S. Huntingtona se glasi takole: »Nek politični sistem 20. stoletja je demokratičen v tolikšni meri, kot so tisti, ki sprejemajo najpomembnejše odločitve v neki družbi in ki so bili izbrani na pravičnih, poštenih in periodičnih volitvah, na katerih kandidati prosto tekmujejo za svoje glasove in kjer ima skoraj vsa odrasla populacija volilno pravico.« Za Huntingtona je demokracija dihotomna in ne kontinuirana spremenljivka, kar pomeni, da ali obstaja ali pa je ni. Glede na to Tajvan formalno ni veljal za demokratičnega vse do prvih neposrednih volitev najvišjega državnega predstavnika, v tem primeru predsednika, 23. marca 1996. Drugi najvišji sprejemalec odločitev, premier, je predsednik izvršilnega yuana, ki pa ga še vedno določa predsednik države s privolitvijo zakonodajnega yuana. Ugotovimo lahko, da je tajvanski politični sistem hibrid predsedniškega parlamentarnega političnega sistema (Gold 1997, 162).

Tajvanska tranzicija v demokracijo ustreza Huntingtonovi civilizaciji 3. vala, obdobju 1974–1990, ko je prešlo v demokracijo okoli 30 držav. Huntington navaja tri tipe demokratičnega prehoda ali tranzicije: 1. transformacija ali reforma (transformation), 2. zamenjava ali ruptura (replacement) in 3. kombinacija transformacije in zamenjave (transplacement) ali ruptforma. Tajvanska izkušnja je še najbolj podobna transformaciji, kjer so elite vodile liberalizacijo in zatem demokratizacijo sistema. Seveda to ni bilo možno brez usmerjenega pritiska opozicijskih skupin, zaradi česar je tajvanska demokratizacija lahko tudi primer kombinacije transformacije in zamenjave ali ruptforme, vendar je bil vpliv elit, ki so ta proces vodile, vseeno veliko močnejši. Pri drugem načinu političnega prehoda, zamenjavi ali rupturi, vodi proces politične menjave opozicija, pri tretjem načinu političnega prehoda pa gre za kombinacijo transformacije in menjave, kjer je politični proces rezultat skupne akcije elite in opozicije (Huntington 1991, 113–114).

Večina držav, ki jih je Huntington obravnaval v svoji študiji, je izkusilo več ciklov demokratizacije, ki ji je vedno znova sledilo obdobje avtoritarizma. Kakor kaže, pa je Tajvanu že v prvem poskusu uspel neposreden prehod iz avtoritarnega režima v relativno stabilno demokracijo, in to brez kakršne koli predhodne demokratične izkušnje. Čeprav je formalno že od nastanka ustave šlo za ustavno demokratično republiko, vlada RK tako na celinski Kitajski kot na Tajvanu demokracije dejansko ni vzpostavila vse do devetdesetih let 20. stoletja.

Konsolidacija demokracije je stopnja, ločena od tranzicije. Po definiciji Philippa Schmitterja gre za proces transformacije naključnih dogovorov, razumnih norm in možnih rešitev, do katerih pride med tranzicijo, v odnose kooperacije in konkurence, ki so zanesljivi, znani, se redno prakticirajo in jih prostovoljno sprejemajo tisti posamezniki oz. skupine (politiki in drugi prebivalci), ki participirajo v demokratični vladavini. Glavna dilema pri tem je, domisliti se take institucije, kot jih sprejemajo politiki in podpirajo prebivalci, in jo vzpostaviti (Gold 1997, 164).

4.14 Oblikovanje institucij na Tajvanu v obdobju 1949–1994

Ustava Republike Kitajske na Tajvanu je začela veljati 25. decembra 1947, v času državljanske vojne med Kuomintangom in komunisti. Po tej ustavi gre za parlamentarni politični sistem, čeprav nekatere lastnosti te ustave niso povsem parlamentarne. Na primer, člani zakonodajnega yuana ne morejo delovati tudi kot vladni uradniki, izvršilni yuan ne more razpustiti zakonodajnega yuana, zakonodajni yuan pa nima eksplicitne moči, da izreče nezaupnico oz. glasuje o zaupnici. Čeprav so te lastnosti daleč od prakse mnogih parlamentarnih sistemov, se ne spremeni dejstvo, da je vladna moč v rokah izvršilnega yuana s podporo zakonodajnega yuana.

Glede na ustavo je moč predsednika države relativno omejena; če želi razglasiti kak zakon ali mandat, mora pridobiti podpis premiera ali premiera in pristojnih ministrov. To pomeni, da lahko predsednik deluje le s soglasjem kabineta (se pravi izvršilnega yuana), ki ga vodi premier. Najvišji administrativni organ je izvršilni yuan, ki je odgovoren za zakonodajni yuan, ta pa je najvišji zakonodajni organ v državi. Vodjo izvršilnega yuana oz. premiera predlaga predsednik, potrdi pa ga zakonodajni yuan.

Čeprav premier ne more biti član zakonodajnega yuana, ga mora sprejeti večina strank v zakonodajnem yuanu. Zaradi teh specifičnih lastnosti je tajvanski sistem vladanja parlamentaren.

18. aprila 1948 so v tajvanskem DZ dopolnili ustavo s pomočjo dokumenta, imenovanega Začasne določbe v času upora komunistov (Temporary Provisions Effective During the Period of Communist Rebellion). Te določbe in uvedba vojaške vlade na Tajvanu 19. maja 1949 so zelo omejili civilne pravice in politične svoboščine ter podelili predsedniku posebna pooblastila, veljavna v času izrednega stanja. Kljub temu da je zato predsednik imel več vpliva na državne zadeve kot premier, je bil tak sistem vladanja še vedno najbolj podoben parlamentarnemu političnemu sistemu.

Tretji amandma Začasnih določb, ki ga je DZ sprejel 22. marca 1966, je spremenil sistem vladanja na Tajvanu iz parlamentarnega v polpredsedniškega. Novi členi so dali predsedniku moč, da ustanovi različne organizacije, ki bi usmerjale politiko v t. i. obdobju mobilizacije za zadušitev komunističnega upora in upravljale s civilno administracijo na vojnem območju. Predsednik je dobil tudi moč za prestrukturiranje administrativnih in kadrovskih organov centralne vlade.

V začetku osemdesetih let so visoka pričakovanja v zvezi z demokratično reformo prepričala vlado KMT, da je pospešila proces politične liberalizacije in demokratizacije. Pod vodstvom takratnega predsednika Chiang Ching-kua je bilo izredno stanje, in s tem vojaška diktatura, odpravljeno 15. julija 1987. V DZ so sprejeli dodatnih 10 členov k ustavi iz leta 1991, na podlagi katerih je predsednik Lee Tenghui 1. maja 1991 oznanil konec obdobja mobilizacije za zadušitev komunističnega upora in veljave t. i. Začasnih določb. Predsednikova moč je bila zmanjšana, sistem oblasti v Republiki Kitajski pa je ponovno postal parlamentaren. Sprejetje amandmaja dodatnih ustavnih členov leta 1994 je privedlo do še ene spremembe ustavne strukture na Tajvanu. Drugi člen novega amandmaja, ki ga je DZ sprejel 28. julija 1994, pravi, da bo predsednik RK prvič voljen neposredno z glasom večine leta 1996. Isti člen je odpravil tudi zahtevo predsedniku, da mora dobiti premierovo soglasje pri zadevah, ki jih potrjujeta DZ in zakonodajni yuan.

Od leta 1945 so bili člani DZ in zakonodajnega yuana voljeni po volilnem sistemu enega neprenosljivega glasu (SENG). V skladu z dodatnimi členi pa so volitve v DZ leta 1991 in zakonodajni yuan leta 1992 potekale po kombiniranem volilnem sistemu, in sicer kombinaciji sistema SENG in proporcionalnega sistema z enim glasom in s 5-odstotnim volilnim pragom, s pomočjo katerega se posameznim strankam dodelijo sedeži v DZ in zakonodajnem yuanu. Po novem sistemu je bilo $\frac{2}{3}$ sedežev v DZ voljenih po sistemu SENG in $\frac{1}{3}$ po proporcionalnem sistemu, v zakonodajni yuan pa $\frac{3}{4}$ po sistemu SENG in $\frac{1}{4}$ po proporcionalnem sistemu (Huang 1997, 141–42).

4.15 Tajvanski nacionalizem

Geografske, politične in gospodarske značilnosti Tajvana zlahka upravičujejo trditev, da gre za samostojen narod s pravico do neodvisne in samostojne države. Tajvan je otok, velik okoli 36.000 km², oddaljen 160 km od obale južne Kitajske, ima okoli 23 milijonov prebivalcev, svojo lastno vlado v glavnem mestu Tajpej, močno vojsko in veliko gospodarstvo, ki igra pomembno vlogo na globalnem trgu. Posebej pomemben je proces demokratizacije, ki od sredine osemdesetih let 20. stol. omogoča prebivalcem izražanje suverenosti z rednimi volitvami predstavnikov vladnih teles in organov vse od lokalne ravni do predsednika.

Vendar pa to ne vodi do jasno razločnega tajvanskega nacionalizma, ampak ima Tajvan ustavo, napisano za Republiko Kitajsko, in kljub demokratizaciji izvoljena vlada ni formalno zahtevala neodvisnosti od Ljudske republike Kitajske, njena politika do celinske Kitajske pa prav tako ne izključuje morebitne združitve. Čeprav se je pol stoletja dolgo oblikovanje kitajske države na otoku soočalo s kombinacijo zunanjih in notranjih kriz, je očitno, da še vedno obstajajo omejitve in zadržki, ki preprečujejo nastanek močne zavesti tajvanskega nacionalizma.

Ena od najmočnejših ovir je politika enotne Kitajske, ki jo izvaja LRK. Glasi se, da je Tajvan kitajska provinca in da bo kitajska vlada prekinila vse diplomatske odnose z vsako državo, ki bo Tajvan priznala kot samostojno državo. Število držav, ki so priznale Republiko Kitajsko na Tajvanu, se giblje med 20 in 30,¹¹ večinoma so to zelo majhne in

¹¹ Več informacij na voljo v Wikipedii (Political Status of Taiwan).

revne države. Tajvan je tudi izključen iz mednarodnih organizacij, kajti pogoj za članstvo, ki ga navaja Varnostni svet Združenih narodov, katerega stalna članica je Kitajska, je status države. Ne nazadnje je negativna ovira vzpona tajvanskega nacionalizma tudi grožnja Kitajske, da bo za združitev uporabila silo v primeru, da Tajpej uradno razglasi, da ni del Kitajske (Hughes 2000, 63).

4.15.1 Hibridna nacionalna identiteta

Začetke tajvanskega nacionalizma zasledimo že po izključitvi Tajvana iz OZN v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Po prekinitvi uradnih diplomatskih vezi z ZDA leta 1979 in izjemni gospodarski rasti v začetku osemdesetih let se je tajvanski nacionalizem že precej razširil. Tajvan je postal samostojna država v vseh pogledih, razen v imenu. Po izvolitvi Chen Shui-biana leta 2000 se je pojav tajvanskega nacionalizma razširil po vsem otoku. Prav grožnja Kitajske z uporabo sile nad Tajvanom je tista integracijska sila, ki v največji meri prispeva k zavesti o Tajvancih. Po demokratizaciji političnega sistema na Tajvanu lahko rečemo, da se je smer iz kitajskega nacionalizma obrnila proti tajvanskemu. Nacionalna identiteta na Tajvanu je socialni konstrukt, določen s spremembami v spolu, etičnosti in rojstvom novih generacij. Nacionalna identiteta na Tajvanu je prevzela hibridno obliko; absorbirala je namreč zunanje kulturne vzorce preko televizij. Zgodovinsko gledano je bil Tajvan kot periferija Qinskega imperija in kolonija japonskega imperija preplavljen s kitajskim nacionalizmom, ki je zavračal komunistično ideologijo. Hibridna nacionalna identiteta se je oblikovala s stiki med mediji in javnostjo, med državo in državljani, ki se označujejo za državljane Tajvana. S tem imajo državljani najboljše iz obeh svetov, tako da so tako Tajvanci kot Kitajci (Shih-Hung Lo 2002).

5 NACIONALNA VARNOST, OBRAMBNA POLITIKA IN VOJSKA

5.1 Strateški koncept in vloga vojske

Vpletenost vojske v politične, družbene in gospodarske aktivnosti v državi izhaja iz zaznavanja strateškega okolja. Voditelji Kuomintanga so razvili prenovljeno vojaško institucijo oz. politični vojaški sistem, ki naj bi se lažje spopadal z novo obliko grožnje – z boljševiškim organizacijskim orožjem. Stranski učinek protiukrepov KMT pri soočanju s to grožnjo pa je bila vpletenost vojske v številne aktivnosti, imenovana nacionalna integracija ali politična socializacija¹². V okviru tega sta pomembna dva vidika: 1. odnos med zaznavanjem (zunanje in notranje) grožnje in racionalizacija vojaške vpletenosti v nevojaške aktivnosti; 2. stopnja vpletenosti vojske, ki presega njeno tradicionalno vlogo. V primeru Tajvana je vojska posegla v družbene, gospodarske in politične spremembe do te mere, da je običajni modeli civilnega nadzora ne morejo razložiti ali predvideti.

Glavna vloga vojske v vsaki državi je skrb za nacionalno varnost in Tajvan pri tem ni izjema. Nacionalistično vlado sta po letu 1949 skrbeli dve grožnji: 1. Tajvan je bil glavna vojaška tarča LRK; 2. nanjo so pritiskali tudi nekateri Tajvanci, ki so zagovarjali neodvisnost RK in ne združitve z LRK.

Na tem mestu bom razložil zunanjo in notranjo grožnjo ter racionalizacijo vojaške vpletenosti v civilno družbo na Tajvanu leta 1949, kar je pogojevalo nastanek avtoritarnega režima.

Zunanja grožnja tajvanski nacionalni varnosti ni bil samo napad oboroženih sil LRK, ampak državljanska vojna. Petdeseta in šestdeseta leta 20. stol. so bila obdobje aktivne državljanske vojne in ne obdobje urjenja in pripravljanja na vojno, v kateri so se med seboj vojskovali Kitajci. Identifikacija sovražnika ni bila mogoča, ker je Mao Zedong uporabil strategijo ljudske vojne in leninistično organizacijsko taktiko, ki sta vključevali

¹² To je proces vcepljanja politične kulture države v državljane po formalnih izobraževalnih programih ali neformalnih družinah, družbenih skupinah, množičnih medijih ali prenosu izkušenj. Gre za vseživljenjski proces, ki je zasnovan za ohranjanje določenega sistema,

infiltracijo in subverzijo. Zato je definicija varnosti na Tajvanu morala vključevati tako vidne vojaške sile (vojaška letala, ladje, uniformirane vojake) kot družbene, gospodarske in politične sile (vohune in politične organizatorje). In prav slednje je vpletlo vojsko v nevojaške naloge (Bullard 1997, 5).

Po končani bojni fazi kitajske državljanske vojne na celini je imela kitajska komunistična Ljudska osvoboditvena vojska izredno premoč nad tajvansko nacionalistično vojsko po številu vojakov in opremljenosti ter se je pripravljala na invazijo na Tajvan, da bi do konca izpeljala združitev Kitajske. To bi se tudi zgodilo, saj so bile nacionalistične sile poražene, neorganizirane, depresivne in v relativno sovražnem okolju. Vendar so ZDA 27. 6. 1950, takoj po napadu Severne Koreje na Južno Korejo, začele izvajati t. i. zadrževalno politiko, ko je ameriška Sedma flota zaplula v Tajvansko ožino in fizično preprečila vojaško invazijo LRK. S to potezo je Tajvan pridobil čas za okrepitev svoje varnosti, čeprav se je v tem času vojaška in industrijska moč komunistične Kitajske prav tako nezadržno povečevala in dosegla vrhunec z izgradnjo jedrske bombe 16. 10. 1964.

Notranja grožnja se je imenovala organizacijsko orožje. Gre za zelo zapleten koncept, ki temelji na osnovni boljševiški filozofiji, ki moči ne definira zgolj politično ali vojaško, ampak tudi družbeno. To pomeni, da na vojaški in politični konflikt občutno vpliva mobilizacija družbenih skupin, ki niso usposobljene za politične ali vojaške namene. Cilj je bil infiltrirati in nadzirati vse oblike družbenih skupin v družbi, osrednji cilj pa koncentracija celotne družbene moči v rokah vladajoče skupine. Končni cilj je opravičeval uporabo vseh sredstev (Bullard 1997, 6).

Ko so Chiang Kai-shek in KMT prispeli na Tajvan, so se znašli pred dilemo, kako se boriti proti sovražniku, ki ne igra po pravilih. Ali se naj spopadejo s komunistično grožnjo z uporabo leninistične ali demokratične taktike? KMT je bitko že enkrat izgubila, zato je bil nov pristop zagotovo potreben. Odločili so se bojevati na enak način, kot ga uporablja LRK, vendar tako, da bodo organizacijsko orožje izpopolnili, da bo ustrezalo njihovim demokratičnim ustavnim vrednotam. Notranja grožnja je bila dvojna: komunistični operativci in nekomunistični disidenti, ki jih je bilo težko razlikovati in dejanja katerih so slabila vlado. Zato so se nacionalistični voditelji

odločili, da morajo pridobiti in obdržati nadzor nad vsemi družbenimi skupinami ter izgraditi ideološko obrambo, če želijo ohraniti nadzor nad Tajvanom in se uspešno bojevati proti komunistični Kitajski (Bullard 1997, 11).

Tajvanska vlada je potrebovala vir zvestih vojaških vodij in vojakov za obrambo pred zunanjo grožnjo in osvoboditev sodržavljanov na celinski Kitajski, za to pa sta potrebna močno gospodarstvo in industrija. Proti organizacijskemu vojskovanju je uporabila nacionalno integracijo, na Tajvanu znano kot politično vojskovanje, ki je zajemalo programe za spopadanje s subverzivnimi grožnjami z identifikacijo in kaznovanjem tujih agentov ter organiziranje, prodiranje in politično socializiranje vojske in civilistov na Tajvanu. Potrebno je bilo torej razviti ustrezno politično kulturo in jo nato utrditi s politično socializacijo (Bullard 1997, 13).

5.2 Vladavina Chiang Kai-shka in Chiang Ching-kua

Ustava je bila zamrznjena leta 1949 in Chiang Kai-shek in Chiang Ching-kuo sta delovala kot vojaška avtokrata, saj sta vladala tako vojaškemu kot civilnemu delu tajvanske družbe. Vojska je bila močna sila v civilni družbi in vladajoči politični stranki KMT, ki jo je zastopala z dvema do petimi sedeži v Osrednjem stalnemu komiteju in vsaj sedmimi sedeži v Osrednjem komiteju.

Novi režim se je znašel v težki situaciji. Vlada KMT se je zaradi dolgotrajne državljanske vojne, ki jo je izgubila na celinski Kitajski, zatekla na otok Tajvan. Nacionalistična vojska je bila v primerjavi s številno, odločno, dobro opremljeno in izurjeno komunistično sovražno vojsko, oddaljeno samo 160 km, premagana, demoralizirana in v glavnem neoborožena. Preživetje krhkega novoustanovljenega režima je bilo odvisno od hitrega razvoja skladnega, odločnega, strogo discipliniranega ljudstva, ki ga brani močna in dobro izurjena vojska. Nezanosljivost in očitna nesposobnost vojske sta morali biti odpravljene s strogim vojaškim urjenjem in politično indoktrinacijo. Ne nazadnje si bosta morala vojska in ljudstvo zaupati in se zanašati drug na drugega, da bo novi režim na Tajvanu preživel. Sčasoma je vojska izboljšala svoje sposobnosti in opremo, vendar pa Chiangovi vojaški avtokraciji ni uspelo razviti

želeno civilno državo, zato je nastal globok prepad med vladnimi podporniki in drugimi deli družbe (Cole 2006, 136).

Tajvanski režim po letu 1949 je bil vojaška diktatura pod slabim nadzorom Chiang Kai-shka in Chiang Ching-kua. Prepričana sta bila, da bo celino mogoče ponovno zavzeti z vojaškim posredovanjem, če bo tajvanska vojska deležna političnega izobraževanja in ideološkega vodenja, s čimer se bo duhovno oborožila in tako zagotovila uspeh vojaške bojne operacije. To je bilo tako obdobje nevarnosti in priprav kot aktivne vojne s celinsko Kitajsko. Vlada KMT se je borila tudi proti šibkemu protitajvanskemu gibanju na otoku.

Vojska se je lotila obvladovanja domače situacije z organiziranjem, prodiranjem in politično socializacijo vojske in civilne družbe na Tajvanu, kar bi pripomoglo pri odkrivanju in zajetju sovražnikovih agentov, ki bi se poskusili infiltrirati, hkrati pa bi vojski podelila policijska pooblastila za poseganje v civilni družbi. Chiang Ching-kuo se je lotil tudi korenite reorganizacije KMT.

Vojska je bila vpletena v vse dele tajvanske družbe in je tesno sodelovala pri ekonomski modernizaciji, ki se je začela v šestdesetih in sedemdesetih letih in je Tajvan pripeljala do sodobne in demokratične države. Oddelek za splošno politično vojskovanje je igral osrednjo vlogo pri političnih in socializacijskih vlogah vojske. V prvi vrsti je bil odgovoren za politično zanesljivost vojaških sil (tipičen leninistični pristop), njegova druga, enako pomembna naloga pa je bila strankarsko delovanje – rekrutiranje, urjenje in upravljanje s člani KMT v vojski. V bistvu sta bili vojska in prevladujoča in ne nazadnje edina politična stranka v prvih štirih desetletjih vladavine KMT na Tajvanu eno in s tem je stranka KMT imela moč tudi znotraj same vojske. Nacionalistični vojaški častniki so se morali včlaniti v KMT in ostati njeni člani vsaj do leta 1987, ko je bilo konec vojaške vladavine in je izvršilni yuan sprejel Zakon o nacionalni obrambi (Bullard 1997, 70).

Izobraževanje, ki ga je izvajala struktura političnega vojskovanja v vojski, je presegalo indoktrinacijo vojaškega osebja v neke vrste protikomunističen nacionalizem. Njegov cilj je bil razviti in vcepiti novo nacionalno ideologijo znotraj vojske, s pomočjo vojske

kot posrednice pa nadalje med civilno prebivalstvo. To se je popolnoma ujemalo s konceptom KMT kot enotne politične stranke, vojske in države. Dobri odnosi s civilisti so bili podlaga vedenja vojakov vse od dvajsetih let prejšnjega stoletja, od nastanka nacionalistične vojske kot revolucionarne vojske, katere cilj je bil združiti in osvoboditi kitajske zatirane prebivalce. Sodelovanje z mladimi je bila stalna dejavnost pri razvijanju politične socializacije v vojski ter med vojsko in civilnim prebivalstvom (Cole 2006, 137).

Ta cilj je bil uresničen z ustanovitvijo Osrednje reorganizacijske komisije (CRC) leta 1950 z nalogo utrditi nadvlado KMT, in sicer:

1. KMT mora postati revolucionarno-demokratska stranka.
2. Družbene osnove stranke se razširijo z vključevanjem kmetov, delavcev, mladih, intelektualcev in proizvajalcev.
3. Demokratični centralizem se sprejme kot organizacijsko načelo.
4. Celice KMT se pojmujejo kot osnovne enote stranke.
5. Nadvlada KMT se ustvari s pomočjo njenih komitejev.
6. Člani KMT ubogajo stranko.

Ta politična kampanja je bila vpeljana temeljito in s tem je bila nadvlada KMT strogo uveljavljena, saj je CRC delovala kar dve leti.

5.3 Civilni nadzor nad vojsko ter ločitev KMT in vojske

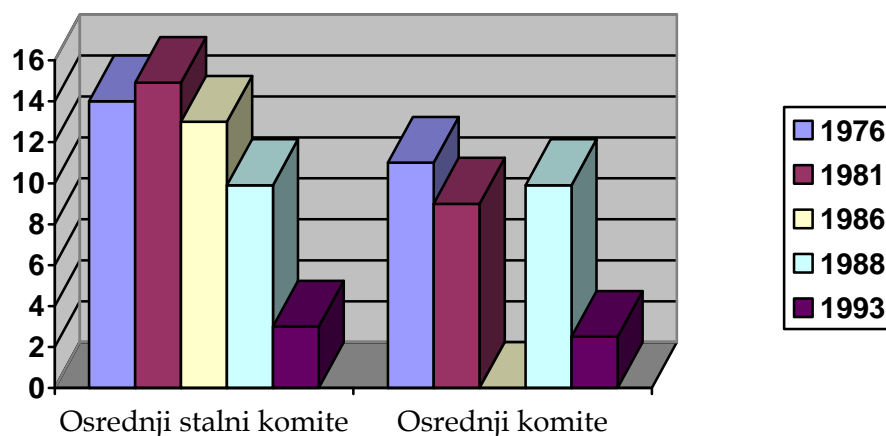
Glavni problem pri tranziciji iz avtoritarnega režima (vojaške oblasti) v demokratičnega, še posebej v državah, kjer je organiziranost političnih strank šibka in kjer vojska nadzoruje večino virov ter ima svojo moč tudi institucionalno podprto, je civilni nadzor nad vojsko. V kvazileninistični strukturi stranke - države KMT pa to le ni bil tako velik problem, saj je KMT nadzorovala vojsko in druge varnostne sile. Kot je izhajalo še iz celinske Kitajske, je bila vojska le orodje Kuomintanga, s katerim si je nenehno zagotavljala notranjo moč v državi. S selitvijo na Tajvan se v odnosu med stranko KMT in vojsko ni spremenilo nič, še več; stranka in vojska sta postajali čedalje bolj medsebojno povezani. KMT je v vojski vzpostavila komunističnemu sistemu

podoben sistem t. i. političnih komisariatov, s katerim naj bi še okrepila svoj nadzor nad vojaškimi silami. Hkrati je KMT vplivala na strukturo vojske, tako da je nenehno menjavala vojaške poveljnike na ključnih položajih, kot npr. v Osrednjem komiteju in Osrednjem stalnem komiteju KMT, na podlagi stroge strankarske discipline vodij KMT. Tako je v obdobju 1950–88 KMT izredno omejila politično vlogo vojske, avtoritarna struktura pa je samo še okrepila vojaško podrejenost Kuomintangu z njenim podrejanjem v splošni institucionalni strukturi stranke - države.

Klub vsemu pa vojska ni bila popolnoma izključena iz politike. Ravno nasprotno, vojaški profesionalci so igrali integralno vlogo v stranki - državi, s tem ko so pomembni vojaški poveljniki zasedali pomembne položaje znotraj stranke in zagotavljali glasove (t. i. železni glasovi), potrebne za ohranitev stranke na oblasti. Chiang Kai-shek je bil izredno pomemben vojaški poveljnik, ki je na ključne vladne položaje postavil druge pomembne vojaške poveljnike, vključno s premierom, provincialnim guvernerjem in nekaterimi ministri. Pod Chiang Ching-kuovo oblastjo je bilo že upokojenim vojaškim častnikom omogočeno, da so se lahko zaposlili v civilnih službah in javnih podjetjih. Tako je v letih 1968–1992 1660 polkovnikov in generalov zavzelo pomembne položaje v raznih ministrstvih in komitejih. Vojska je imela tudi stalno prevlado v Osrednjem komiteju KMT in bila izredno vplivna v Osrednjem stalnem komiteju KMT. Kot je razvidno s Slike 5.2,¹³ je bilo leta 1976 skoraj 12 % članov Osrednjega komiteja in skoraj 14 % članov Osrednjega stalnega komiteja iz vrst vojaške elite (Hungmao 1997, 139).

¹³ Podatek za Osrednji komite za leto 1986 ni na voljo.

Slika 5.2: Vojaške elite v strukturi moči KMT 1976–93

Poleg tega je vojska stranki KMT zagotavljala stalno in zvesto volilno bazo. Pod Chiang Ching-kuovo oblastjo je vojska ustanovila komisijo za zadeve veteranov (Veterans Affairs Commission), s katero so se stranki zagotavljali volilni glasovi veteranov v času lokalnih volitev. Vojaški častniki so vplivali na volivce v krajih, kjer so bile stacionirane vojaške sile, in pridobivali volilne glasove v vaseh, iz katerih so prihajali vojaki. Tudi civiliste, ki so bili vpoklicani na služenje vojaškega roka, so pogosto stacionirali v njihov rodni kraj, da so lahko volili izbrane kandidate.

Ločitev vojske in KMT se je pričela v devetdesetih letih in dosegla vrhunec leta 2000, ko je bil izvoljen prvi tajvanski predsednik, ki ni bil član KMT. Na prvih volitvah po ukinitvi izrednega stanja, ki so bile leta 1991, je DPP v parlamentu dobila dovolj sedežev, da je lahko predlagala zakonodajo in razkrila, da ima veliko podpore v volilnih enotah, v katerih je volilo 40 % Tajvancev. Civilni politični aktivizem se je razvil že veliko prej, in sicer v času vojaške represije, ko je vlada na vsak način hotela odkriti in izkoreniniti komuniste in komunistične simpatizerje. Zdaj so se lahko posamezniki borili za politično svobodo in pravice brez strahu pred mučenjem, zaporom, pregonom in ubojem.

Drugi pomemben korak je bil storjen januarja 1991, ko je izvršilni yuan ustanovil Svet za celinske zadeve, pristojen za odnose Tajvana s Kitajsko. Marca istega leta so bile

sprejete Smernice za nacionalno združitev in 1. maja je predsednik Lee Tenghui naznanil konec izrednih razmer. S tem se je po dolgotrajnem »obdobju nacionalne mobilizacije za zatiranje komunističnega upora« tudi uradno končala vojna z LRK. RK se je odpovedala uporabi vojaške sile za združitev Tajvana s celinsko Kitajsko in v ta namen leta 1992 ukinila Tajvansko garnizijsko poveljstvo (Cole 2006, 141).

Po Chiangovi smrti leta 1988 je prišlo do vprašanja glede predsednikovega naslednika, saj si je moral Lee Tenghui,¹⁴ ki ga je za svojega naslednika izbral kar Chiang sam, lojalnost vojske šele pridobiti. Leeju je v naslednjih petih letih uspelo utrditi civilno oblast. Njegova odločitev, da vzpostavi civilni nadzor nad vojsko, je še posebej jezila generala Han Peitsuna, ki je takrat dominiral v vojski. Leta 1989 se je Han upokojil kot aktivni vojaški uslužbenec in postal minister za obrambo, naslednje leto celo premier, leta 1993 pa se je bil prisiljen upokojiti še s tega položaja. Njegov odhod iz vojske in politike je Leeju olajšal pot do vzpostavitve civilnega nadzora nad vojsko. Kot vrhovni poveljnik je imel Lee ustavna pooblastila za imenovanje ali odpoklic na najpomembnejše vojaške in varnostne položaje. Do sredine leta 1995 mu je dokončno uspelo vzpostaviti civilni nadzor nad vojsko.

Na Sliki 2 lahko opazimo padec v zastopanosti vojaških oseb v Osrednjem komiteju in Osrednjem stalnem komiteju do leta 1993. Organizacije KMT uradno ne delujejo več znotraj vojaškega aparata. Predsednik Lee je brez kakršnega koli nasprotovanja ali upiranja ukazal upokojitev častnikov na visokih vojaških položajih. Zakonodajni yuan je nato ustanovil Obveščevalni komite, s pomočjo katerega je nadziral v vojaških krogih vpliven Urad za državno varnost in vojaške sile. Vojaški proračun in nabava orožja sta postala domena zakonodajnega yuana. Kljub temu da je KMT ostala na oblasti, se je civilni nadzor nad vojsko zelo dobro institucionaliziral. Pri vsem tem se postavlja vprašanje, ali bi vojska takole sodelovala tudi s civilnim predsednikom iz stranke DPP, s katero nima nobenih vezi in ki se zavzema za državno neodvisnost Tajvana (Hungmao 1997, 140–41).

¹⁴ Lee je po narodnosti Tajvanec in nevojaška oseba.

5.4 Nacionalna varnost, obrambna politika in vojska

Tajvansko nacionalno varnostno politiko in strateške cilje tajvanske zunanje in obrambne politike oblikujejo najvišji državni voditelji in organizacije. Sem sodijo tudi odločitve o nakupu oborožitvenih in podpornih sistemov ter odločitve o oblikovanju OS. Višji voditelji in organizacije so naslednji:

1. Kabinet predsednika in kabinet podpredsednika.
2. Kabinet premiera (izvršilnega yuana).
3. Nacionalni varnostni svet.
4. Ministrstvo za zunanje zadeve.
5. Ministrstvo za obrambo.
6. Generalštab tajvanskih OS.
7. Urad za nacionalno varnost.

1. Kabinet predsednika in podpredsednika

Predsednik RK ima najvišjo moč nad oblikovanjem nacionalne varnostne politike na ravni velike strategije in nad splošnimi smernicami zunanje in obrambne politike. Ima tudi funkcijo vrhovnega poveljnika tajvanskih OS in zaradi tega lahko ima zadnjo besedo tudi pri osnovnih zadevah nacionalne varnosti, kot so oblikovanje državnih strateških ciljev, osnovnih principov in konceptov zunanje in obrambne politike, splošne diplomatske in politične strategije glede LRK in vloge tajvanskih OS med vojno.

Na operativni ravni ima predsednik nadzor nad vojaškimi subjekti celotnega aparata nacionalne varnostne politike, in sicer z neposrednim nadzorom nad premierom (ki ga določi sam, brez potrditve zakonodajnega yuana, in s formalnim nadzorovanjem delovanja vladnih nacionalnih varnostnih organov, kot sta MZZ in MO)¹⁵ in z neposrednim administrativnim nadzorom nad dvema najpomembnejšima organoma, zadolženima za nacionalno varnost znotraj predsedniškega kabineta: Nacionalnim varnostnim svetom in njemu podrejenim Uradom za nacionalno varnost. Predsednik je

¹⁵ Predsednikov vpliv je še toliko večji, ker na predlog premiera sam izbere vse državne ministre.

neposredno povezan še z najvišjim operativnim organom vojske RK, Generalštabom, in tudi to mu omogoča vpliv na nacionalni varnostni aparat (Swaine 1999, 6–7).

Na podlagi Zakona o organizaciji ministrstva za državno obrambo iz leta 1970 in Zakona o organizaciji Generalštaba iz leta 1978 sta se znotraj aparata za odločanje o obrambi Tajvana oblikovala dva sistema: vojaški poveljevalni sistem in vojaški administrativni sistem. V slednjem se sprejemajo odločitve v zvezi z obrambno politiko po naslednji poveljevalni verigi:

PREDSEDNIK → PREMIER → OBRAMBNI MINISTER → NAČELNIK GŠ

V vojaškem poveljevalnem sistemu predsednik neposredno poveljuje OS po načelniku GŠ in to je ena izmed posebnosti v primerjavi z drugimi demokratičnimi ali parlamentarnimi državnimi sistemi. Kar zadeva vsakdanje in druge administrativne zadeve, pa je GŠ neposredno podrejen obrambnemu ministru.

Komunikacija med predsednikom in GŠ poteka z zasebnimi pogovori po formalnih kanalih, in sicer v obliki rednih vojaških srečanj. Na tak način predsednik neposredno nadzira GŠ brez posredovanja obrambnega ministra, kar za GŠ pomeni, da se izogne nadzoru izvršilnega yuana in, posredno, nadzoru zakonodajnega yuana. Naj še dodam, da so leta 1999 v zakonodajnem yuanu razpravljali o reformi zakona o organizaciji nacionalne varnosti RK, po kateri bi GŠ popolnoma prešel pod nadzor ministrstva za obrambo in premiera ter ne nazadnje zakonodajnega yuana (Swaine 1999, 8).

2. Kabinet premiera

Premiera RK izbere predsednik brez potrditve v zakonodajnem yuanu, zato premier velja za neke vrste predsednikovega varovanca. Premier razpolaga z veliko količino formalne in neformalne moči nad državno politiko, vključno z nacionalno varnostno politiko. Njegova neformalna moč izvira iz njegove potencialne vloge predsednikovega svetovalca, formalna pa iz njegovega položaja kot najvišjega državnega uradnika na ravni izvršilne oblasti, se pravi kot predsednika izvršilnega yuana, najvišjega izvršilnega telesa v državi, odgovornega za vse druge večje vladne organe. V nacionalni varnostni

politiki ima premier naslednjo formalno moč: a) zapoveduje MZZ, MO in Svetu za odnose s celinsko Kitajsko,¹⁶ b) vodi proces oblikovanja državne vladne politike in c) zaseda mesto enega od dveh podpredsednikov Nacionalnega varnostnega sveta v predsedniškem kabinetu (drugega zaseda podpredsednik RK). V vseh treh primerih je premierova funkcija bolj nadzorne narave kot kaj drugega, še posebej v primeru ministrstev.

Konkretne, operativne strategije in koncepti tajvanske nacionalne varnosti ter zunanje in obrambne politike oblikujejo v dotičnih ministrstvih in s pomočjo širše mreže interakcij na visoki ravni med predsednikom in drugimi višjimi civilnimi in vojaškimi vodjami.

V izvršilnem yuanu se politični proces v večini primerov odvija ad hoc, razpravlja se o zadevah v zvezi z določenimi politikami in pripravljajo se politične analize ter priporočila za predsednika. Včasih se razpravlja tudi o vojaških zadevah, ki vključujejo obrambo države, vendar pa gre v glavnem za notranjepolitične zadeve in določene aspekte zunanje politike. Če povzamem, premier igra v izvršilnem yuanu vlogo organizatorja in nadzornika v imenu predsednika (Swaine 1999, 11–13).

3. Nacionalni varnostni svet (NVS)

Ustanovljen je bil leta 1967, z amandmaji k ustavi RK pa prestrukturiran aprila 1991. Ima vlogo neke vrste svetovalnega telesa predsedniku RK, katerega formalna funkcija je definiranje tajvanske nacionalne varnostne politike in ponujanje pomoči pri načrtovanju tajvanske varnostne strategije. NVS igra pomembno vlogo na področju zunanjih zadev, odnosov s celinsko Kitajsko, vojaške obrambe, obveščevalnih in protiobveščevalnih dejavnosti ter notranje varnosti. Njegove najpomembnejše funkcije na področju zunanje nacionalne varnostne politike so: a) odnosi s celinsko Kitajsko, b) zunanja politika in c) nacionalna obrambna politika. Čeprav maloštevilen – šteje manj kot 60 članov – ima NVS formalno nadzorno moč nad drugimi veliko večjimi z nacionalno varnostjo povezanimi organizacijami, izmed katerih je za zunanjo nacionalno varnost najpomembnejši Urad za nacionalno varnost.

¹⁶ Svet za odnose s celinsko Kitajsko je bil ustanovljen leta 1990, da ureja vedno pogostejše stike s celinsko Kitajsko.

NVS tvorijo višji državni uradniki in sekretariat. Predsednik RK zaseda mesto predsednika NVS, premier in podpredsednik RK pa mesti podpredsednikov NVS. Drugi člani so še zunanji, obrambni in gospodarski ministri, glavni sekretar NVS, direktor Sveta za odnose s celinsko Kitajsko, direktor Urada za nacionalno varnost in generalni sekretar predsedniškega kabineta. Vloga sekretariata NVS je, da koordinira implementacijo direktiv NVS, posreduje NVS informacije obveščevalnih služb in pripravlja dnevni red za seje NVS. Poleg treh predstavnikov sekretariata, od katerih je eden zadolžen za odnose s celinsko Kitajsko, drugi za zunanje zadeve in tretji za državno obrambno politiko, so drugi člani še 3–5 svetovalcev NVS, zadolženi za raziskovanje in pripravljanje priporočil za politike za vsa tri najpomembnejša področja (Swaine 1999, 13–14).

Vloga NVS se je po Zakonu o organizaciji NVS iz leta 1991 nekoliko spremenila, s tem ko mu je bila dodeljena le vloga posvetovanja s predsednikom, in to brez pooblastil za sprejemanje kakršnih koli odločitev ali za koordinacijo dela drugih institucij. Večino članov NVS tako tvorijo upokojeni vojaški in civilni uradniki z malo politične moči, število raziskovalcev in svetovalcev pa je bilo omejeno le na slabo peščico vseh prejšnjih.

4. Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ)

MZZ je najvišji državni vladni organ, odgovoren za zunanje odnose RK. Njegove dejavnosti so omejene v glavnem na oblikovanje in implementacijo tistih civilnih politik, ki se navezujejo na diplomatske in politične odnose z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami. Predstavnik MZZ je zunanji minister, ki ima določen vpliv na zasnovo nacionalne varnostne strategije in obrambne politike v obliki raznih formalnih in neformalnih interakcij s predsednikom in premierom, vključno z zasebnimi konzultacijami s predsednikom, njegovo povezanostjo z izvršilnim yuanom in oblikovanjem politike Stalnega osrednjega komiteja KMT ter njegovim članstvom v NVS. Na obrambno politiko pa zunanji minister skorajda nima vpliva (Swaine 1999, 16).

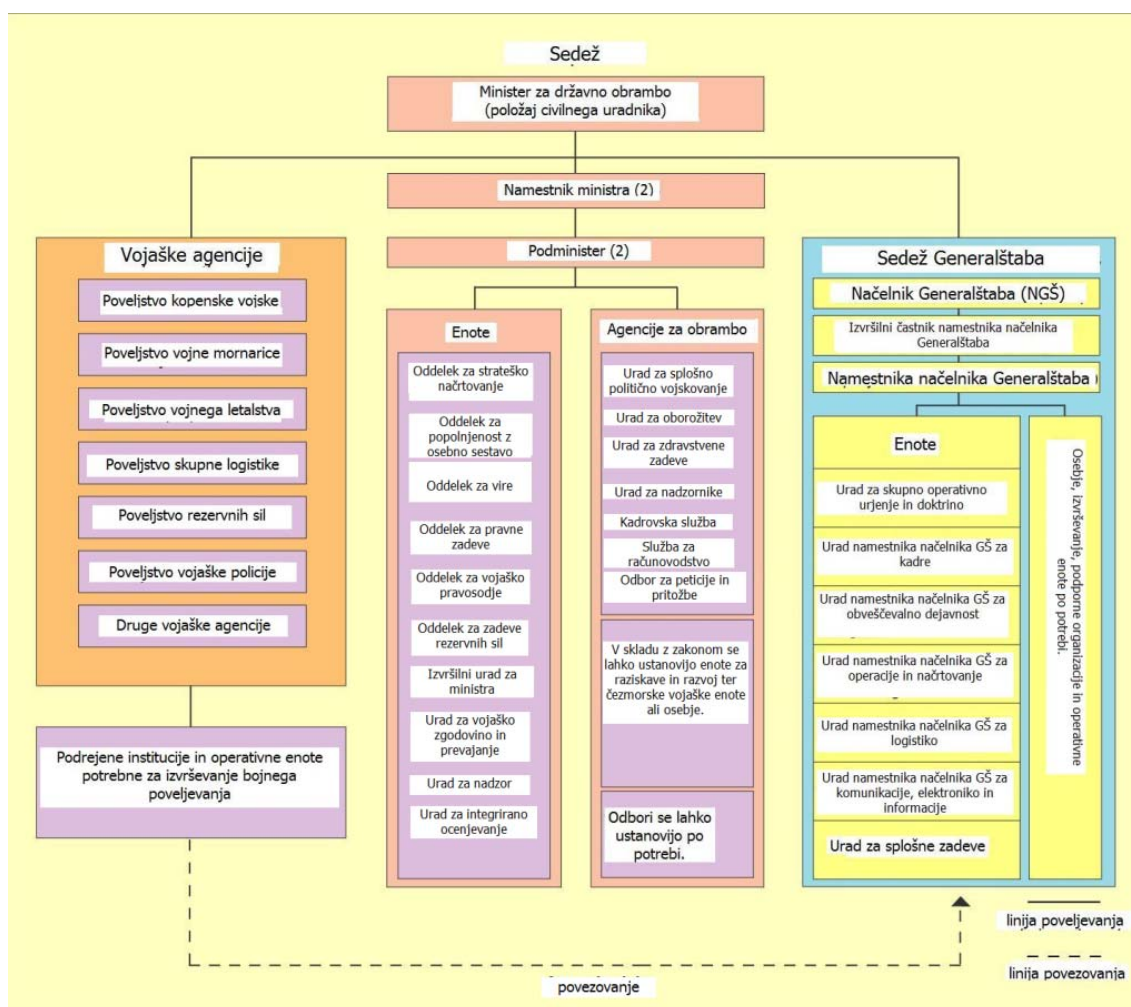
5. Ministrstvo za državno obrambo (MDO)

Ministrstvo za državno obrambo je najvišji državni organ na področju obrambe države. Njegove primarne funkcije zadevajo obrambno politiko ter vojaško raziskovanje in razvoj. Njegova primarna institucionalna vloga je omejena na administrativni nadzor vojske ter na vzpostavljanje in koordinacijo vojaških interakcij s civilnim delom vlade glede najpomembnejših zadev, kot je npr. obrambni proračun. Tako torej MDO kot institucija nima veliko moči nad širšimi vidiki nacionalne varnostne politike.

Glavne dele nacionalne varnostne politike določi predsednik po posvetu z drugimi višjimi civilnimi in vojaškimi vodjami. Moč in vpliv MDO na strategijo nacionalne varnosti sta torej odvisna predvsem od moči obrambnega ministra. Le-ta lahko potencialno izredno vpliva tako na strategijo nacionalne varnosti kot obrambno politiko z interakcijo s predsednikom in premierom (Swaine 1999, 17).

Po nastanku Zakona o državni obrambi ter spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji Ministrstva za državno obrambo, ki je stopil v veljavo 1. marca 2002, je položaj ministra za državno obrambo postal civilna funkcija, ki nadzira vse obrambne zadeve. Med drugim ima dva namestnika ministra (vojaška generala ali posebna častnika), dva podministra (s činom generalpodpolkovnika ali enakovrednim položajem), ki ministru pomagata pri vodenju ministrskih agencij in podrejenih agencij ali oddelkov. Nadrejen je generalštabu in podrejenim vojaškim agencijam. Organizacijska struktura je prikazana na Sliki 5.3:

Slika 5.3: Organizacijska struktura Ministrstva za državno obrambo

Ministrstvo za državno obrambo je tako zadolženo za splošne obrambne zadeve, pripravlja predloge v zvezi z obrambno politiko in glede na to oblikuje vojaške strategije (11. člen Zakona o državni obrambi) (National Defense Report 2008, 158).

6. Generalštab (GŠ)

Generalštab ima kot institucija veliko moči in vpliva na oblikovanje in implementacijo tajvanske vojaške strategije in obrambne doktrine, strukturo OS in obrambni proračun. Podobno kot pri MO prideta moč in vpliv GŠ najbolj do izraza z načelnikom GŠ. Kot višji uradnik, odgovoren za vojaško doktrino in pripravljenost vojske, z neposrednim dostopom do predsednika glede operativnih vojaških zadev ima načelnik GŠ potencialno izredno veliko moči v obrambnih in nacionalnih varnostnih zadevah. V praksi je seveda drugače, saj so drugi višji uradniki, kot so npr. člani izvršilnega yuana,

Osrednjega stalnega komiteja KMT in NVS, v teh zadevah precej aktivnejši. Lahko vidimo, da sta vpliv in moč načelnika GŠ veliko bolj odvisna od njegovega osebnega odnosa s predsednikom kot pa od odnosa z obrambnim ministrom (Swaine 1999, 18–19).

7. Urad za nacionalno varnost (UNV)

UNV je najvišji državni vladni organ, odgovoren za zbiranje in obdelavo civilnih in vojaških podatkov. Po zakonu je njegova glavna funkcija, da je pozoren na tiste informacije, ki kakor koli zadevajo zunanjo nacionalno varnost, kakor tudi zbiranje in analiza podatkov v zvezi z LRK. Urad ima okoli 1500 zaposlenih in je razdeljen na šest oddelkov: Oddelek za operacije na celinski Kitajski, Čezoceanske operacije, Obveščevalna služba za notranjo varnost, Raziskovanje in proizvodnja, Komunikacije in Oddelek za šifriranje. Poleg teh ima še operativne sekcije za znanstveno raziskovanje in obdelavo podatkov. Poleg notranjih funkcij je UNV odgovoren še za vodenje, koordiniranje in ponujanje podpore Vojaškemu obveščevalnemu uradu Ministrstva za obrambo, Oddelku za razvoj telekomunikacij, Štabu za obalno obrambo, Štabu vojaške policije, Upravi državne policije Ministrstva za notranje zadeve in Preiskovalnemu uradu Ministrstva za pravosodje.

UNV kot institucija nima veliko neposrednega vpliva na oblikovanje in implementacijo nacionalne varnosti ali obrambne politike, vendar pa ima njegov direktor na teh področjih veliko večje možnosti zaradi članstva v višjih državnih organih, vojaške zgodovine in odnosa s predsednikom države. Direktor Urada je običajno vojaški general s tremi zvezdicami (general podpolkovnik), po činu enak namestniku načelnika generalštaba in aktivnemu vrhovnemu poveljniku. Prav tako je član Nacionalnega varnostnega sveta (Swaine 1999, 19–20).

Poleg najvišjih organov za oblikovanje tajvanske nacionalne varnostne politike in strateških ciljev tajvanske zunanje in obrambne politike zasedajo pomembno mesto pri tem še Stalni komite KMT in svetovalni odbori.

Osrednji komite KMT predstavlja Osrednji stalni komite, ko le-ta ne zaseda. Večina višjih državnih uradnikov (ki so tudi pomembni člani KMT) je članov Stalnega komiteja, in sicer predsednik, premier, minister za zunanje zadeve, generalni sekretar NVS, obrambni minister. Komite se sestaja tedensko, da razpravlja o pomembnih politikah za stranko in vlado in jih potrdi ter da imenuje posameznike za pomembne strankarske in vladne položaje, tudi ministre in njihove namestnike. Kljub temu da so v tem organu zbrani skoraj vsi tisti, ki odločajo o nacionalni varnosti, na sestankih Stalnega komiteja KMT le redko razpravljajo o državni varnosti (v najboljšem primeru razpravljajo o zunanji politiki in ne obrambni), saj v glavnem obravnavajo notranjo politiko. Iz tega lahko zaključim, da Stalni komite KMT ne igra posebno pomembne vloge v procesu nacionalne varnostne politike.

Osrednji komite KMT pripravlja tudi predloge za nacionalno varnostno politiko za predsednika po manj formalnem mehanizmu, in sicer po svetovalnem odboru. Taki odbori KMT obstajajo za številne politične zadeve, vključno z nacionalno varnostjo, zunanjo politiko, obrambno politiko in odnose s Kitajsko. Vsak odbor sestavljajo najvišji politiki KMT, upokojeni državni (vladni) uradniki KMT in nekatere ključne osebe pod nadzorom generalnega sekretarja KMT. Glavni namen teh odborov je izdelava političnih analiz in oblikovanje predlogov določenih politik za predsednika (Swaine 1999, 21–22).

Dodati moram, da je v zadnjih letih vpliv političnih organov, ki temeljijo na KMT in izhajajo iz nje, občutno upadel pri oblikovanju raznovrstnih politik predvsem zaradi dejstva, da se je v zadnjih letih zaradi procesa demokratizacije in posledično manjšega vpliva KMT znotraj vlade Republike Kitajske znatno povečala podpora drugim političnim strankam, npr. politični stranki DPP, ki se zavzema za neodvisnost Tajvana. Posreden razlog za to so tudi notranja neskladja v KMT in neskladnost njenih ciljev s cilji drugih političnih strank (npr. tajvanizacija političnega procesa, zunanjepolitična strategija pragmatične diplomacije).

5.5 Proces oblikovanja nacionalne varnostne politike

Kot nakazuje predstavitev najpomembnejših akterjev v tajvanski nacionalni varnostni politiki, ni nobenega formalnega, institucionaliziranega in zakonsko urejenega procesa ali mehanizma za oblikovanje in izvajanje nacionalne varnostne strategije, ki bi zajemal vse ključne višje civilne in vojaške agencije in oblikovalce politike. Na nižji ravni političnega procesa ni formalnih institucij, ki bi bile zadolžene za sprotno koordiniranje in izvajanje politike velikih strategij med civilnimi in vojaškimi političnimi sektorji na nacionalni ravni. Prav tako ni formalne in institucionalizirane strukture politične interakcije med Ministrstvom za zunanje zadeve in Ministrstvom za obrambo. Večina vojaških častnikov meni, da uradnikov MZZ ni potrebno obveščati o zadevah državne obrambe in varnosti, večina uradnikov MZZ pa meni, da so vojaški častniki nezadostno obveščeni o političnih in mednarodnih zadevah in nedovzetni zanje.

Pomanjkanje zakonsko urejene interakcije med višjimi civilnimi in vojaškimi uradniki ter organizacijami pomeni, da se strategija nacionalne varnosti razvija postopoma in v delih znotraj odgovornih institucij ali pa jo oblikuje predsednik države na podlagi posameznih in večinoma zasebnih interakcij z višjimi civilnimi in političnimi uradniki ter svetovalci. Tako sta koordinacija in integracija politike na področju varnosti (vključno z nacionalnimi strateškimi cilji ter ključnimi usmerjevalnimi načeli zunanje in obrambne politike) izjemno šibki in skoraj v celoti odvisni od predsednikovih pobud in odločitev.

Na splošno ima predsednik na voljo dva glavna kanala za pridobivanje analiz in nasvetov, izdajanje direktiv in navodil, spodbujanje posvetovanj, razprav in koordinacije na področju nacionalne varnostne politike: ad hoc neformalna srečanja z višjimi uradniki in svetovalci ter omejene birokratske mehanizme za oblikovanje politike.

a) Ad hoc zasebna srečanja

Prvi mehanizem za oblikovanje politike sestavljajo v glavnem neformalna, zasebna srečanja s šestimi ključnimi akterji nacionalne varnosti, omenjenimi v prejšnji točki.

Predsednik RK ima pooblastilo, da skliče ad hoc sestanke s katerim koli ministrom ali vodjo ali direktorjem urada, posamezno ali v majhni skupini. S formalnega, institucionalnega vidika potekajo najpomembnejše interakcije za splošno oblikovanje nacionalne varnostne politike med premierom, ministrom za zunanje zadeve in ministrom za obrambo. V praksi pa je relativna pomembnost kogar koli od omenjenih in drugih pomembnih v nacionalni varnostni politiki odvisna od njegovega osebnega odnosa s predsednikom. Na področju nacionalne varnostne politike, ki zadeva vprašanja obrambe, so ključnega pomena odnosi in povezave med predsednikom in Ministrstvom za obrambo ter načelnikom generalštaba. Predsednik se o različnih zadevah, vključno z nacionalno varnostjo, zasebno posvetuje še s številnimi akademiki, poslovneži in osebnimi prijatelji (Swaine 1999, 24–25).

Predsedniku glede nacionalne varnosti svetuje še neformalna skupina svetovalcev za varnostno politiko, imenovana Strateški svetovalni odbor. Odbor sestavljajo upokojeni vojaški častniki, ki nimajo posebnega vpliva na oblikovanje politike, saj gre v glavnem za častni odbor, ljudi, ki jim predsednik želi izkazati spoštovanje in čast.

b) Omejeni birokratski mehanizem za oblikovanje politike

V nacionalni varnostni birokraciji obstajajo trije glavni mehanizmi za koordinacijo in svetovanje o oblikovanju predsedniške politike: Nacionalni varnostni svet, proces razprave in oblikovanja politike izvršilnega yuana ter politični kanal Osrednjega komiteja KMT. Noben mehanizem nima funkcije stalnega in odločilnega sredstva za koordinacijo in oblikovanje nacionalne varnostne politike, vendar pa, na zahtevo predsednika, oblikujejo priporočila in nasvete o politiki ali samo obveščajo predsednika o stališčih birokracije. Sklenem lahko, da mehanizem, ki bi se redno uporabljal kot formalen politični kanal ali mehanizem v zadevah nacionalne varnosti, ne obstaja (Swaine 1999, 27).

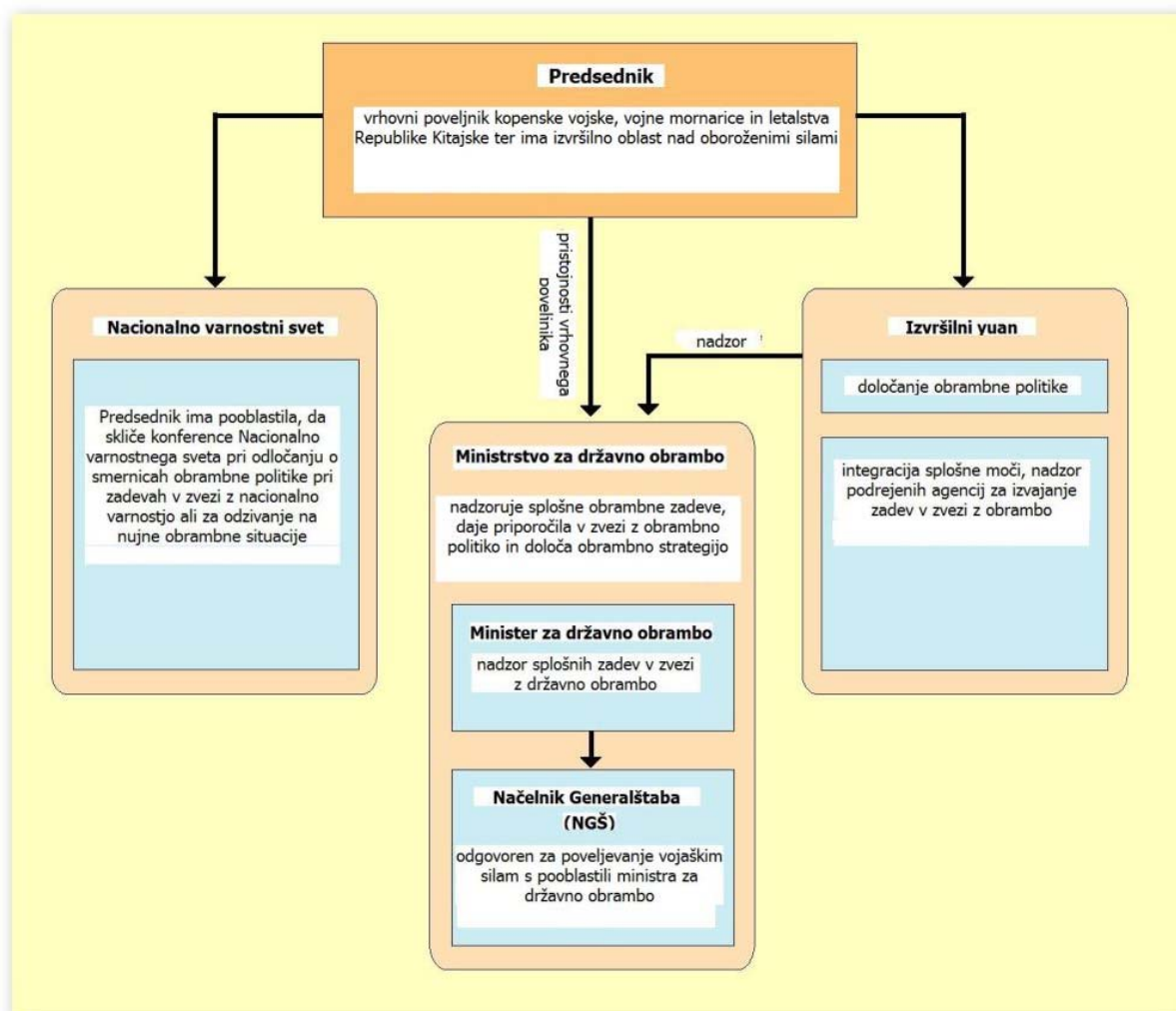
5.6 Pravna ureditev oblikovanja obrambne politike in nacionalnega obrambnega sistema

Po Ustavi Republike Kitajske (137. člen) je cilj nacionalne obrambe varovanje nacionalne varnosti in ohranjanje svetovnega miru. Obramba je del državne upravne oblasti in za uveljavitev temeljnega duha civilnega nadzora nad vojsko je v 36. členu Ustave RK izrecno zapisano, da »je predsednik vrhovni poveljnik kopenske vojske, vojne mornarice in vojnega letalstva«. Tudi po 8. členu Zakona o državni obrambi je predsednik vrhovni poveljnik vojaških sil, medtem ko je minister za državno obrambo neposredno odgovoren za izvrševanje predsednikovih ukazov, načelnik generalštaba pa je podrejen ministru za državno obrambo.

Po 10. členu Zakona o državni obrambi je izvršilni yuan odgovoren za oblikovanje obrambne politike, konsolidacijo splošne državne moči in nadzor nad podrejenimi institucijami za izvajanje ustreznih obrambnih zadev. 11. člen določa, da je Ministrstvo za državno obrambo zadolženo za zadeve splošne državne obrambe in da mora dobro izvajati funkcije, ki zadevajo politiko, poveljevanje in oborožitev. Prav tako mora dajati predloge o obrambni politiki in oblikovati ustrezne vojaške strategije. Po 12. členu je položaj ministra za obrambo položaj civilnega uradnika in to daje ministru ali ministrici vse pristojnosti glede splošne državne obrambe. 13. člen nadalje določa, da je ministrstvo za državno obrambo nadrejeno Generalštabu (GŠ), katerega funkcija je organizacija kadrov poveljniškega sistema in poveljniškega mehanizma skupnih operacij za ministra. GŠ vodi načelnik generalštaba, ki je zadolžen za vojaške zadeve poveljniškega sistema in po ukazu ministra poveljuje tajvanskim vojaškim silam. Glede na navedeno je odločanje o obrambnih zadevah na Tajvanu torej v rokah civilne oblasti, profesionalna vojska pa ima vlogo izvršitelja obrambne politike.

Zakon o državni obrambi je bil sprejet 29. 1. 2000 in je stopil v veljavo 1. marca 2002, zagotavljal pa naj bi uveljavljanje načel civilnega nadzora nad vojsko in konsolidacije vojaškega poveljstva in politike ter izrecno določil vlogo predsednika in ministra za državno obrambo. Glede na 2. člen Zakona o državni obrambi je sistem nacionalne obrambe naslednji (glej Sliko 5.4):

Slika 5.4: Sistem nacionalne obrambe

Leta 2008 sta Nacionalni varnostni svet in Ministrstvo za državno obrambo revidirala svoji Beli knjigi – Poročilo o nacionalni varnosti in Poročilo o nacionalni varnosti – ter navedla nove okoliščine v varnostnem okolju RK in glavne usmeritve vlade za ohranjanje miru in stabilnosti. Glavni zaključki so bili naslednji:

- Celinska Kitajska ne predstavlja le velike vojaške grožnje za Tajvan, ampak ogroža tudi nacionalno varnost RK z organiziranjem nevojaških napadov, kot so diplomatske blokade in informacijsko vojskovanje.
- Pomembne nekonvencionalne varnostne grožnje zajemajo tudi tiste, ki vplivajo tako na tajvansko pomorsko, gospodarsko, okoljsko in zdravstveno varnost kakor tudi na varnost civilne infrastrukture.

– Preoblikovanje nacionalne obrambe mora biti pospešeno zaradi prilagajanja spremembam v varnostnem okolju Tajvana, predvsem zaradi hitre vojaške širitve in modernizacije celinske Kitajske, in uresničevanja strateške vojaške doktrine »Učinkovito odvracanje, odločna obramba«. To vključuje ustanovitev modernih obrambnih sil, temelječih na znanju, profesionalnosti, tehnologiji in usklajenosti, ter krepitev odnosov med vojsko in civilno družbo, da bi se izkoristila moč države kot celote.

Sedanja obrambna politika se osredinja na tri ključne cilje: preprečevanje vojne, obramba države ter odzivanje na terorizem in druge nepredvidljive dogodke. Cilj vlade je odvracati celinsko Kitajsko od napada na Tajvan s krepitevijo zmogljivosti nacionalne obrambe, spodbujanjem regionalnega varnostnega sodelovanja in iskanjem podpore mednarodne skupnosti. Zavzema se za obrambo domovine s krepitevijo obrambnih in bojnih zmogljivosti ter z izboljševanjem zgodnjih opozorilnih sistemov in odzivnih mehanizmov za nepredvidljive dogodke išče načine za učinkovito spopadanje s terorizmom in drugimi nepredvidljivimi razmerami (The Republic of China Yearbook 2008, 8. poglavje).

5.7 Opredelitev vloge vojske in njena struktura danes

Vloga, namen in naloge vojske so opredeljene v Ustavi Republike Kitajske, Zakonu o državni obrambi in Belih knjigah Ministrstva za obrambo in Nacionalnega varnostnega sveta. Po 138. členu Ustave RK »morajo kopenska vojska, vojno letalstvo in vojna mornarica premagati osebna, regionalna in strankarska nesoglasja ter biti zvesti državi, imeti radi in ščititi tajvansko prebivalstvo«. 139. člen nadalje določa, da »ne sme nobena politična stranka ali posameznik uporabiti vojaške sile kot instrumenta v boju za politično moč«. Skladno z 2. členom Zakona o državni obrambi je cilj nacionalne obrambe RK uporaba celotne nacionalne moči za vzpostavitev nacionalnih obrambnih sil, varovanje nacionalne varnosti in ohranjanje svetovnega miru. V 6. členu je zapisano, da morajo vojaške sile Republike Kitajske v skladu z zakonom ostati nevtralne v smislu osebne, regionalne in strankarske pripadnosti. Vojska pripada državi in ljudstvu, zato je logično, da je zavezana narodu, da upošteva ustavo in brani politično nevtralnost pri

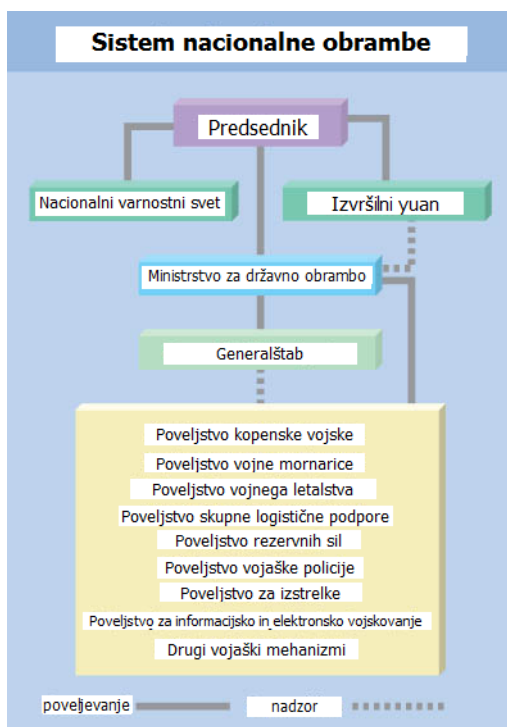
uresničevanju natančno opredeljenih položajev, ki jih določata vladavina prava in nacionalizacija vojske.

Oborožene sile igrajo ključno vlogo v državi. V prvi vrsti branijo državo, pri čemer največjo grožnjo obrambni varnosti še vedno predstavlja Ljudska republika Kitajska, ter pravočasno in učinkovito sodelujejo pri reševalnih akcijah v primeru hudih naravnih nesreč, ki ogrožajo življenje in premoženje prebivalcev, npr. tajfuni, poplave, potresi, epidemije itd. Cilji OS so:

- zaščita nacionalnih interesov, kot so nacionalno preživetje in razvoj, varnost in blagostanje prebivalcev ter demokracija in človekove pravice,
- uporaba nacionalne varnostne strategije za doseganje obstoječih splošnih strateških ciljev nacionalne varnosti, in sicer zagotavljanje nacionalne suverenosti in dostojanstva, preživetja in varnosti ter blagostanja in razvoja, ter
- zaščita pred notranjimi in zunanji grožnjami, invazijami ali sabotajami.

Struktura poveljevanja in nadzora OS je naslednja (glej Sliko 5.5):

Slika 5.5: Sistem poveljevanja in nadzora OS

Iz tabele je razvidno, da linija poveljevanja poteka od predsednika države do Nacionalnega varnostnega sveta, Izvršilnega yuana in Ministrstva za državno obrambo, od le-tega pa do Generalštaba in poveljstev posameznih vej OS. Sam nadzor izvajata Izvršilni yuan nad Ministrstvom za državno obrambo in Generalštab nad posameznimi poveljstvi vojske.

6 ZNAČILNOSTI CIVILNO-VOJAŠKIH RAZMERIJ NA TAJVANU (ANALIZA)

Klasične teorije o civilno-vojaških odnosih predpostavljajo, da sta pomembna akterja v teh odnosih civilna politična oblast, ki je pogosto v rokah vodje države/vlade kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil, na eni in častniški korpus na drugi strani. Demokratični civilno-vojaški odnosi pomenijo, da je vojska podrejena demokratično izvoljeni civilni vladi s pomočjo različnih ustavnih in institucionalnih mehanizmov, tj.: nadzorne funkcije (kot je npr. funkcija predsednika kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil) so dodeljene civilni politični oblasti; pristojnosti in pooblastila za oblikovanje proračuna vojske in napredovanja imajo zakonodajni odbori (zlasti odbori za dodeljevanje proračunskih sredstev in imenovanja); vpeljana je sodelovanje državnih odborov za človekove pravice.

Vojaška podrejenost civilni oblasti se imenuje tudi civilna oblast nad vojsko. Huntington trdi, da se ta lahko izvaja v obliki objektivnega ali subjektivnega civilnega nadzora. Objektivni civilni nadzor obstaja takrat, ko so civilne in vojaške institucije ločene druga od druge, ko so institucionalne meje, ki ločujejo civilna in vojaška področja dejavnosti in funkcij, jasno označene, ko civilna oblast oblikuje politiko, ki jo izvaja vojska, in kadar je sodelovanje vojske pri oblikovanju politike omejeno na vprašanja varnosti in obrambe ter na civilno pobudo in ne na pobudo vojske. Subjektivni civilni nadzor pa je vzpostavljen takrat, ko so institucionalne meje med civilno vlado in vojsko zabrisane ter ko vojaške funkcije niso jasno določene ali strogo omejene samo na vprašanja varnosti in obrambe. Do tega pride, če civilna oblast in vojska izhajata iz istega družbenega razreda ali etnične skupine (npr. Malezija in Singapur), če je državljani tudi vojak (npr. Izrael), če imata civilna oblast in vojska skupne interese (npr. Anglija v 18. stol.) ali če obstajajo vzporedne strukture

poveljevanja/vodenja v prevladujoči stranki in vojski (npr. Kitajska in preddemokratični Tajvan). Na kratko, subjektivni civilni nadzor se vzpostavi, ker ni več razlikovanja med vlado in vojsko.

Tajvansko politično življenje se je začelo z resno zunanjo grožnjo Kitajske. Chiang Kai-shek je vladal Tajvanu z avtoritarno roko in uporabil vojsko za konsolidacijo nadzora Kuomintanga (KMT) na Tajvanu, obrambo otoka pred invazijo Kitajske, osvoboditev Kitajske izpod komunistične vladavine in posledično za združitev Kitajske. Ko se je vloga vojske razširjala, se je to odvijalo pod upravljanjem in nadzorom KMT in ne neodvisno od nje. V času avtoritativnega režima je vojska postala visoko profesionalizirana, k temu pa je pripomogla Chiangovo spoznanje, da je bila korupcija KMT odgovorna za njen poraz s strani komunistov leta 1949, in odločnost, da vojska postane izredno učinkovita in zmogljiva sila. Gospodarski napredek je s pomočjo logistike pomagal okrepiti bojno zmogljivost vojske z vzporednimi poveljniškimi strukturami v KMT in vojski, s čimer je prišlo do sistema 'stranke v vojski' in 'vojske v stranki'. Demokratizacija se je začela pojavljati postopoma na pobudo srednjega razreda, pri tem pa je šlo za neke vrste pogajanje med reformatorji iz KMT in opozicijo. Ker je bila pod trdnim nadzorom KMT, tajvanska vojska ni imela pomembne vloge pri tranziciji v demokracijo. Ključna naloga od leta 1987 je bil prenos nadzora s KMT na demokratično izvoljeno vlado.

Že v času avtoritarne vladavine je bila vlada močnejša od vojske. Chiang Kai-shek je namreč prevzel leninistični model civilnega nadzora s podrejanjem vojske Kuomintangu z vzporedno strukturo stranke v vojski, medtem ko so bili vojaški lastniki hkrati tudi člani KMT in so do odprave vojaške vladavine leta 1987 sodelovali pri sprejemanju odločitev stranke. Po drugi strani je vojski uspelo prodreti v družbo na različne načine, v glavnem po tajvanskem garnizijskem poveljstvu, ki je bil najvišji varnostni in policijski organ. Obvezno služenje vojaškega roka za vse 20-letne moške, zmožne vojaške službe, je še okrepilo vključevanje vojske v družbo. Vojska je z združenjem za veterane in njegovimi podrejenimi podjetji prodrla tudi v gospodarstvo. Še posebej pomembno je bilo sodelovanje na področju množičnih medijev in volilne politike s podpiranjem kandidatov z močnimi vojaški povezavami. Od leta 1987 je na Tajvanu potekal proces demokratizacije in prva naloga na področju civilno-vojaških odnosov je

bila reforma njegove strukturne in institucionalne osnove, in sicer z odpravo dvojnega sistema 'stranke v vojski' in 'vojske v stranki'.

Legitimnost in široka ljudska podpora KMT sta izvoljenim predsednikom od začetka demokratizacije omogočili priložnost vzpostaviti demokratični civilni nadzor z institucionalnimi reformami in drugimi ukrepi. Šlo je za prenos nadzora stranke na nadzor demokratično izvoljene vlade in za zmanjševanje vpetosti vojske v politiko, družbo in gospodarstvo, kar je bilo izvedeno v naslednjih 15 letih.

Pozitivni gospodarski pogoji so prav tako učinkoviti pri demokratizaciji civilno-vojaških odnosov. Z gospodarsko blaginjo preidejo številni pomembni viri v roke vlade, in ta jih nato lahko uporabi za krepitev politične legitimnosti in ljudske podpore, kar posledično zagotavlja krepitev civilnega nadzora. V času avtoritativne vladavine je imel Tajvan skoraj neprekinjeno gospodarsko rast. Do prevzema oblasti predsednika Chena iz politične stranke DPP je bilo tajvansko gospodarstvo eno izmed najboljših v regiji. Gospodarska blaginja je omogočila nabavo najboljše in najmodernejše vojaške opreme ter pripadnikom vojske zagotovila ustrezno plačilo in druge materialne koristi. Mogoče je sodelovanje vojske v gospodarskih dejavnostih v času gospodarskega razcveta delno celo pomagalo avtoritarni oblasti pri vzpostavitvi civilnega nadzora nad oboroženimi silami. Kljub temu so bile posledice demokratizacije za vojsko ogromne, saj se je morala umakniti iz gospodarskih in poslovnih podjetij, kar ni bilo lahko. Veliki gospodarski interesi vojske so se morali postopoma zmanjševati predvsem zaradi močne kritike in pritiska javnosti kakor tudi opozicijskih strank, ki so nastale v času demokratizacije. Vojska se je tako umaknila iz lastništva v podjetjih množičnih medijev, založniških podjetij in številnih drugih gospodarskih subjektov.

Kot že rečeno, je tajvansko garnizijsko poveljstvo omogočilo prodor vojske v družbo, zato je bil del ponovne opredelitve vloge vojske in prestrukturiranja varnostnih agencij tudi njegova ukinitve julija 1992. S tem ukrepom so se redne policijske enote ločile od vojske – policija je postala odgovorna za notranjo varnost, vojska pa za zunanjo oz. nacionalno varnost. S tem je bil storjen nadaljnji korak pri zmanjševanju političnega vpliva tajvanske vojske. Prav tako potrebna sta bila profesionalizacija in ponovno

usposabljanje, s čimer so vojaki morali prevzeti demokratična načela in vlogo vojske v demokratičnem političnem sistemu.

Civilianizacija varnostnih in obrambnih agencij je vključevala ustanovitev uprave obalne straže s civilnim direktorjem januarja 2000. Imenovanje civilnega obrambnega ministrstva v času predsednika Lee Teng-huija je naletelo na ovire, saj je večina obrambnih uradnikov prihajala iz vojske in jim je bilo težko navaditi se na civilnega obrambnega ministra. Posledica tega je bila, da po imenovanju dr. Sun Chena (civilista) na mesto obrambnega ministra maja 1993 noben drug civilist ni več zasedel tega položaja. Nacionalno-varnostni svet (NVS) je glavni obrambni in varnostni organ pod predsednikom in ga sestavljajo uradniki iz ministrstva za obrambo, ministrstva za zunanje zadeve in sveta za celinske zadeve. Delež vojaških članov v NVS je zakonsko omejen na tretjino vseh članov. Za vzpostavitev civilnega nadzora sta oba organa zakonsko zavezana preverjanju s strani zakonodajnega telesa.

Za današnji Tajvan je pomembno še eno dejstvo, ki vpliva tako na notranje- kot zunanjepolitične odločitve in je bilo vseskozi prisotno v času demokratizacije, in sicer razvoj nove nacionalne identitete oz. nastanek mešanice identitete prvotnih prebivalcev Tajvana in identitete celinskih Kitajcev, ki se je manifestirala v vprašanju: Ali osamosvojitve Tajvana ali združitve Republike Kitajske z Ljudsko republiko Kitajsko? Prihod KMT na Tajvan, ki naj bi bil začasen, dokler KMT ne bo dovolj močna in se komunistične sile na Kitajskem toliko oslabijo, da bo KMT lahko ponovno zavzela Kitajsko kot njena edina legitimna vlada. V takem pričakovanju in po predhodnem incidentu, imenovanem 28. februar (uničenje velikega upora proti KMT, v katerem je bilo pobitih med 10.000 in 30.000 protivladnih upornikov), KMT ni izvajala vojaških akcij proti tajvanski družbi niti ni bilo večjih uporov lokalnih prebivalcev proti celinskim Kitajcem. Glede na druge avtoritarne režime je vojaška vladavina na Tajvanu potekala relativno mirno, to pa je pogojevalo zlasti dejstvo, da gre za začasno ureditev. Temu seveda ni bilo tako, minilo je 60 let, prišlo je do izrednega gospodarskega razvoja in rasti, družbenega razvoja in posledično uvedbe demokracije po zahodnem vzoru. Skladno s spremembami v vojaški in civilni strukturi je prišlo do sprememb med prebivalci, med katerimi je sprva veliko razlikovanje med etničnimi Tajvanci in celinskimi Kitajci sčasoma skoraj popolnoma izgubilo pomen. Pomemben razlog za to

je, da je Tajvan otok in tako geografsko fizično ločen od celinske Kitajske; to že po naravi ponuja veliko možnost samostojnega razvoja ne glede na druge okoliščine. Drugi pomemben razlog je časovno obdobje, ki je minilo, saj je večina celinskih Kitajcev, če ne že skoraj vsi, umrla, njihovi potomci pa niso tako goreči zagovorniki njihovega stališča. V tem času so se medsebojni odnosi otoških in celinskih prebivalcev, ki so bili primorani živeti skupaj, izboljševali, razvijali in opredeljevali na novo, tako da se današnje mlajše generacije ne ločujejo več po kraju rojstva, kar je bila poglobljena značilnost v preteklosti. Na tem je celo temeljil položaj posameznika v družbi, saj je kraj rojstva na osebni izkaznici vplival na zaposlitvene možnosti, poklicno uspešnost in predvsem politično udejstvovanje, poleg depolitizacije mladine vse do ravni srednje šole in njihovega vojaškega usposabljanja, kar pa mladim ni dajalo nobene možnosti družbenega vpliva, ki je še kako pomemben za spodbujanje družbenih sprememb. Vendar pa so korenito spremenjene družbene, politične, gospodarske in tudi politične okoliščine sčasoma privedle do preobrata. Gibanje za neodvisnost Tajvana se je krepilo in danes je ena od realnih možnosti za oblikovanje Tajvana kot države oz. naroda. Je del tajvanske kulture in identitete. Vse to pa je seveda odraz prehoda iz avtoritarnega v demokratični režim, razvoja in liberalizacije gospodarstva, tehnološkega napredka, izgube vpliva vojske na vsakdanje življenje prebivalcev in vpetosti v njihovo življenje, reorganizacije in ponovne opredelitve vloge in pomena vojske, zavedanja, da vojska služi civilni družbi, svobode govora in tiska ter političnega izražanja.

7 SKLEPNE UGOTOVITVE

V diplomskem delu sem obravnaval civilno-vojaške odnose na Tajvanu oz. v Republiki Kitajski s poudarkom na njihovem zgodovinskem razvoju, ki izkazujejo očitno prevladujoč vpliv vojske nad civilno vlado. Tajvan se je iz avtoritarne policijske države razvil v večstrankarsko demokratično državo z neposredno izvoljenim predsednikom. Med tem razvojem so civilno-vojaški odnosi v državi izredno zanimivi, saj so bile prvih 40 let vojska, politika in civilna družba močno prepletene, zadnjih dvajset let, v obdobju konsolidacije demokracije, pa meje med njimi postajajo čedalje bolj izrazite in jasne. Na podlagi ugotovitev, do katerih sem prišel, lahko potrdim naslednje hipoteze:

Prva hipoteza govori o vlogi tajvanske vojske, določeni z zakonodajo, ki v očeh prebivalstva ni popolnoma legitimna, saj še vedno delno izhaja iz politične moči (včasih absolutno najmočnejše) politične stranke Kuomintang, katere priljubljenost je v zadnjih 50 letih vztrajno upadala. Prav tako je viden velik napredek pri ločevanju vojske in civilne družbe. To potrjujejo tako Ustava Republike Kitajske, ustavni amandmaji, novi Zakon o državni obrambi in Bele knjige Ministrstva za obrambo in Nacionalnega varnostnega sveta, kar je podrobneje opisano v poglavjih 5.6 in 5.7.

Drugo hipotezo, ki se glasi »Države brez demokratične tradicije in mehanizmov civilnega nadzora nad oboroženimi silami se pogosto soočajo s poseganjem vojske v politično sfero. Politična in družbena ureditev Tajvana se je iz avtoritarnega režima spremenila v večstrankarsko demokracijo, pri čemer sta se vloga vojske in njeno poseganje v politiko zelo zmanjšala, vendar še ne do pričakovane stopnje, saj so v praksi na civilnih položajih še vedno nekateri posamezniki z vojaškim ozadjem«, v celoti potrjujem iz več razlogov. Prvič, sama ustanovitev Tajvana leta 1949 in njegov vladni režim z vojsko na čelu države sta dober primer političnega, družbenega in gospodarskega življenja v državi brez demokratične tradicije in mehanizmov ter vpliva vojske na vsakdanje življenje prebivalcev. Drugič, ukinitvev prepovedi ustanavljanja drugih političnih strank oz. njihovega delovanja konec osemdesetih let 20. stol., uvedba neposrednih splošnih predsedniških volitev leta 1996 in razveljavitev Začasnih določb v času upora komunistov leta 1991 so bili pomembni mejniki pri prehodu Tajvana iz avtoritarnega režima v večstrankarsko demokracijo, saj so ukinitve in razveljavili določene represivne in omejujoče pravne in politične elemente ter hkrati vzpostavili

nove pravne in politične mehanizme na demokratični podlagi, kot je opisano na primer v poglavjih 4.9 in 4.12.

Tretja hipoteza se nanaša na civilno-vojaške odnose v času konsolidacije demokracije, ki so precej drugačni v času pred demokratično ureditvijo, saj prihaja do vidnega ločevanja vojske in civilne vlade ter civilnega nadzora nad vojsko, pri čemer Tajvan ni izjema, je pa poseben primer zaradi dolgoročne vpletenosti vojske v politično, gospodarsko in socialno strukturo družbe in države vse od njenega nastanka leta 1949. Konsolidacija demokracije je podrobneje opisana v poglavjih 3.2 in 4.13, kjer sem na podlagi Huntingtonove definicije demokratizacije in tranzicije v demokracijo izkušnjo Tajvana uvrstil v 3. tip – kombinacija transformacije in zamenjave (transplacement) ali ruptforma, pri katerem so elite vodile liberalizacijo in zatem demokratizacijo sistema. To seveda ni bilo možno brez usmerjenega pritiska opozicijskih skupin in tudi zaradi tega je lahko tajvanska demokratizacija primer kombinacije transformacije in zamenjave ali ruptforme, vendar je bil vpliv elit, ki so ta proces vodile, vseeno veliko močnejši.

Večina držav, ki jih je Huntington obravnaval v svoji študiji, je izkusilo več ciklov demokratizacije, ki ji je vedno znova sledilo obdobje avtoritarizma. Kakor kaže, pa je Tajvanu že v prvem poskusu uspelo, da je iz avtoritarnega režima neposredno prešel v relativno stabilno demokracijo, in to brez kakršne koli predhodne demokratične izkušnje. Čeprav je šlo formalno že od nastanka ustave za ustavno demokratično republiko, vlada RK tako na celinski Kitajski kot na Tajvanu dejansko ni vzpostavila demokracije vse do devetdesetih let prejšnjega stoletja.

Pregled civilno-vojaških odnosov v Republiki Kitajski med letoma 1949 in 2000 mi je omogočil zanimivo predstavitev začetka, trajanja in konca avtoritativnega režima ter prehoda v demokratično ureditev, kjer se demokracija v vseh pogledih še danes ni dokončno vzpostavila oz. se v nekaterih pogledih še utrjuje. Opazen napredek je bil dosežen pri ločevanju vojske in civilne oblasti; izjemen upad moči vojske kot institucije je opazen v vsakdanjem življenju prebivalcev RK, v politični sferi in na gospodarskem področju. Glede na dogajanje in ravnanje v zadnjih letih lahko zaključim, da je položaj vojske v glavnem tak kot v drugih demokratičnih državah; vsaj zakonsko, če ne tudi v

očeh ljudi (legitimnost). Položaj in vpliv politične stranke KMT sta se korenito spremenila v zadnjih 15 letih, saj stranka danes deluje na drugačni zakonski podlagi, uporablja drugačne, bolj demokratične metode in ima resno konkurenco v stranki DPP, ki je v tem času tudi že bila na oblasti.

8 LITERATURA

- Bruneau, Thomas C. in Scott D. Tollefson. 2006. *Who Guards the Guardians and How: Democratic Civil-Military Relations*. ZDA: University of Texas Press.
- Bullard, Monte R. 1997. *The Soldier and the Citizen: The Role of the Military in Taiwan's Development*. ZDA: M. E Sharpe, Inc.
- Chao, Linda in Ramon H. Myers. 1969a. A New Kind of Party. *New York Times*, 5 (3. julij).
- 1969b. Taiwan Regime, in Drive on Dissidents, Jails Novelists and Other Intellectuals and Long-Haired Youths. *New York Times*, 3 (3. julij).
- CIA – The World Factbook. 2009. *Taiwan*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tw.html> (20. oktober 2010).
- *Der Spiegel*. 1983. Wir können Atomwaffen bauen, (16. maj).
- Diamond, Larry. 1997. Introduction: In Search of Consolidation. V *Consolidating the Third Wave Democracies. Themes and Perspectives*, ur. Larry Diamond, Tien Hung-mao, Marc F. Plattner in Chu Yun-han, XXVIII–XXX. ZDA: Johns Hopkins University Press.
- Dupuy, Trevor N., ur. 1993. *The International Military and Defense Encyclopedia (IMADE)*. Washington, D.C.: Brassey's.
- Fravel, M. Taylor. 2002. Towards Civilian Supremacy: Civil-Military Relations in Taiwan's Democratization. *Armed Forces & Society* 29 (1): 57–84.
- Finer, Samuel E. 2002. *The Man on Horseback – The Role of the Military in Politics*. ZDA: Transaction Publishers.

- Garb, Maja. 1996. *Vojska in civilna oblast: politizacija vojske*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.

- Gold, Thomas B. 1997. Taiwan: Still Defying the Odds. V *Consolidating the Third Wave Democracies. Regional Challenges*, ur. Larry Diamond, Tien Hung-mao, Marc F. Plattner in Chu Yun-han, 162–91. ZDA: Johns Hopkins University Press.

- Government Information Office, Republic of China (Taiwan). 2009. *The Republic of China Yearbook 2008*. Dostopno prek: <http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/home.html> (6. maj 2009).

- 2010. *The E-government Entry Point of Taiwan – About Taiwan*. Dostopno prek: <http://www.taiwan.gov.tw/mp.asp?mp=1001> (20. oktober 2010).

- Huang, The-fu. 1997. Party Systems in Taiwan and South Korea. V *Consolidating the Third Wave Democracies. Themes and Perspectives*, ur. Larry Diamond, Tien Hung-mao, Marc F. Plattner in Chu Yun-han, 141–47. ZDA: Johns Hopkins University Press.

- Hughes, Christopher. 2000. Post-Nationalist Taiwan. V *Asian Nationalism*, ur. Michael Leifer, 63–81. Velika Britanija: Routledge.

- Hung-mao, Tien. 1975. Taiwan in Transition: Prospects for Socio-Political Change. *The China Quarterly* 64: 615–644.

- 1997. Taiwan's Transformation. V *Consolidating the Third Wave Democracies. Regional Challenges*, ur. Larry Diamond, Tien Hung-mao, Marc F. Plattner in Chu Yun-han, 123–61. ZDA: Johns Hopkins University Press.

- Hsin-wen, Hsin. 1993a. *The Journalist*, 26–36 (22. avgust).

- 1993b. *The Journalist*, 34–40 (29. avgust).

- Huntington, Samuel P. 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. ZDA: University of Oklahoma Press.

- 2003. *The Soldier and the State – The Theory and the Politics of Civil-Military Relations*. ZDA: The Belknap Press of Harvard University Press.

- Information Please (Infoplease). 2010. *Taiwan: History, Geography, Government, and Culture*. Dostopno prek: <http://www.infoplease.com/ipa/A0108020.html> (20. oktober 2010).

- Jelusič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: FDV.

- Kerr, George H. 1965. *Formosa Betrayed*. ZDA, Boston: Houghton Mifflin.

- Meisner, Maurice. 1964. The Development of Formosan Nationalism. *Formosa Today*, ur. Mark Mancall, 158. New York: Praeger.

- *Ministry of National Defense R.O.C.* Dostopno prek: [http://www.mnd.gov.tw/ English/](http://www.mnd.gov.tw/English/) (20. oktober 2010).

- 2002. *Organization Act of the Ministry of National Defense (Amended)*. Dostopno prek: <http://law.mnd.gov.tw/FLAWDAT0202.asp?lsid=FL005293> (20. oktober 2010).

- 2002. *National Defense Act (Amended)*. Dostopno prek: <http://law.mnd.gov.tw/FLAWDAT0201.asp?lsid=FL005392> (20. oktober 2010).

- 2008. *National Defense Report*. Dostopno prek: <http://report.mnd.gov.tw/> (6. maj 2009).

- *New Taiwan, Ilha Formosa – The Website for Taiwan`s History, Present, and Future*. Dostopno prek: <http://www.taiwandc.org/index.html> (20. oktober 2010).

- Przeworski, Adam. 1991. *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. New York: Cambridge University Press.

- Roy, Denny. 2003. *Taiwan – A Political History*. ZDA: Cornell University Press.

- Schmitter, Phillippe C., ur., in Gerhard Lehmbruch. 1979. *Trends toward corporatist intermediation*. London and Beverly Hills: Sage Publications.

- Swaine, Michael D. in Roy D. Kamphausen. 2005. Military Modernization in Taiwan. V *Strategic Asia 2005–06: Military Modernization in an Era of Uncertainty*, ur. Michael Wills in Ashley J. Tellis, 387–423. Seattle, WA: The National Bureau of Asian Research.

- Taiwan Documents Project. 2005a. *Documents – Other documents*. Dostopno prek: <http://www.taiwandocuments.org/> (20. oktober 2010).

- 2005b. *The Constitution of the Republic of China*. Dostopno prek: <http://www.taiwandocuments.org/constitution01.htm> (20. oktober 2010).

- Ya-li Lu, Alexander. 1985. Future Domestic Development in the Republic of China on Taiwan. *Asian Survey* 25 (11): 1088.

- USAID Center for Democracy and Governance. 1998. *Civil-Military Relations: USAID'S ROLE*. Dostopno prek: http://www.usaid.gov/our_work/democracy_and_governance/publications/pdfs/pnacc887.pdf (20. oktober 2010).

- Wikipedia. 2010. *Political status of Taiwan*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Political_status_of_Taiwan (20. oktober 2010).